

Personlighedsret

1. Indledning

Personlighedsret er en juridisk disciplin, som beskæftiger sig med de retsregler, der beskytter individets integritet og personlighed, og som giver individet ret til at forbyde andre at foretage nærmere angivne behandlinger af information, der kan henføres til den pågældende person.¹ Personlighedsretten omfatter navnlig emner som retten til eget navn, billede og stemme, retten til egne oplysninger og historie, retten til privatliv, ære og omdømme, retten til egen identitet og valg af eget personlighedsbillede i offentligheden.

Disse emner er dækket af en lang række forskellige regler og regelsæt, herunder persondataretten, privatlivsbeskyttelsen i STRFL §§ 264 a-d og EMRK art. 8, straffelovens regler om ærekrænkelser og bagvaskelse i §§ 267-268, navneloven, den ulovbestemte ret til eget billede og andre personlighedsretlige grundsætninger. Det er dog især personlighedsretlige grundsætninger og principper udviklet i retspraksis, der forbindes med personlighedsretten.

Personlighedsretlige problemstillinger har fået en stadig større betydning i takt med internettets udbredelse, den teknologiske udvikling og digitaliseringen af almindelige kommunikationsformer og nyhedsformidlingen. Den enkle måde, hvorpå information om et menneske, herunder navnlig personbilleder og personoplysninger, kan offentliggøres og videreformidles til en større og nogle gange ubegrænset kreds, aktualiserer ofte spørgsmål af personlighedsretlig karakter. Det samme gælder teknologier, som til samfundsmæssige eller kommercielle formål kan indsamle og lagre information om enkeltpersoners færden i det offentlige rum, og den persondyrkelse af kendte mennesker, som kan være forbundet med betydelige ideelle og kommercielle interesser.

Begrebet *personlighed* anvendes normalt som betegnelse for det enkelte menneskes individuelle særpræg og refererer til de varige egenskaber, som

1. Jf. *Udsen*, IT-ret, 2015, s. 318, og *Udsen*, De informationsretlige grundsætninger, 2009, s. 65.

udskiller en person fra andre mennesker. Begrebets betydning og forståelsesramme afhænger dog af, om det anvendes i en psykologisk, filosofisk, biologisk, juridisk eller anden videnskabelig kontekst, og der er mange teorier om, hvad personligheden er, og hvordan den defineres.

Som retsbeskyttet gode omfatter personligheden forskellige former for identitetsskabende information om en person, som af andre mennesker forbindes med den pågældende person. Det drejer sig navnlig om person- eller kaldenavn, visse personoplysninger, fysisk fremtoning og udtryk, genkendelige roller, udklædninger, stemme, særlige kompetencer, bedrifter og historie. Flere af disse former for identitetsskabende information omfattes ikke af f.eks. begrebet *personoplysninger* i persondatalovens forstand eller af *en andens private forhold* i straffelovens forstand, og de falder derfor ikke altid ind under anden beskyttelse af personlighed og privatliv end den personlighedsretlige.

Det er imidlertid ikke kun karaktertræk ved selve individet, som nyder personlighedsretlig beskyttelse, men også den personlige udfoldelse, som foregår i samspil med andre mennesker. EMD har således fastslået, at beskyttelsen af personligheden også omfatter friheden til at etablere og udvikle relationer til andre mennesker, og at en persons sociale aktiviteter af privat karakter derfor falder ind under beskyttelsen, selvom samværet sker uden for privatsfæren.

Se *von Hannover mod Tyskland nr. 2* (2012), pr. 95. EMD har dermed anlagt, hvad man kan kalde en socialkonstruktionistisk forståelse af personligheden. Ifølge denne forståelse sker den personlige udvikling som led i etablering og udvikling af sociale relationer. Med inspiration herfra – eller en anden tilsvarende teori – anser EMD således sociale aktiviteter af privat karakter for at være omfattet af retten til privat- og familieliv, selvom de ikke udfolder sig inden for den traditionelle privatsfære. Personlighedsretten i EMD's praksis er nærmere omtalt i afsnit 4.

Det er endvidere ikke kun fysiske personer, som nyder personlighedsretlig beskyttelse, men også i et vist omfang juridiske personer som foreninger, selskaber og offentlige institutioner. Dette gælder navnlig beskyttelse af ære og omdømme, og der findes en række domme, som anerkender, at juridiske personer kan have den fornødne retlige interesse og søgsmålskompetence i sådanne sager.² Endvidere kan både elementer af den markedsføringsretlige og immaterialretlige regulering ses som en beskyttelse af identitetsskabende information om en virksomhed og dermed som regler, der indeholder aspekter af personlighedsretlig karakter.

I dette kapitel vil en række af de vigtigste personlighedsretlige emner blive belyst i særskilte afsnit. Det drejer sig dels om personlighedsrettens udvikling

2. Se f.eks. U 1982.750 H og U 2012.1929 Ø.

og retsgrundlag (afsnit 2-4), dels retten til eget billede (afsnit 5), retten til eget navn (afsnit 6) og retten til egen historie (afsnit 7).

2. Personlighedsrettens udvikling i dansk ret

Personlighedsretten er imidlertid hverken særligt veldefineret eller velbeskrevet i dansk ret og dermed heller ikke særligt velafgrænset som selvstændigt retsområde. Det er især grænsefladerne mellem personlighedsbeskyttelsen og privatlivsbeskyttelsen og forholdet mellem skrevne og uskrevne regler, som har givet anledning til usikkerhed med hensyn til personlighedsrettens indhold og rækkevidde.

Allerede i 1988 bemærkede Preben Stuer Lauridsen, at der ikke var foretaget en samlet analyse af personlighedsrettens indhold og grænser i dansk ret, og at der ikke anerkendes en almindelig dansk personlighedsret, som ud fra en samlet betragtningstype beskytter individets personlighed. Se *Pressefrihed og personlighedsret*, 1988, s.13.

Der foreligger endnu ikke en samlet analyse af personlighedsretten i dansk ret på retsvidenskabeligt niveau. Personlighedsretten behandles fortsat som enkeltstående emner med visse fællestræk, selv når disse emner behandles samlet. Dette er f.eks. tilfældet med *Personlighedsret fra 2007 (Peter Schønning m.fl. (red.))*.

2.1. De personlige rettigheder

Tidligere talte man endnu ikke om personlighedsret, men om *de personlige rettigheder*. De er bl.a. beskrevet af *O.A. Borum* (i *Personretten*, 1942) og *Alf Ross* (i *Om ret og retfærdighed*, 1953) samt af *A. Vinding Kruse* (i *Retslæren*, 1943). Disse forfattere antog, at de personlige rettigheder navnlig omfattede beskyttelsen mod ærekrænkelser og af privatlivets fred, beskyttelsen af retten til eget navn og billede samt beskyttelsen af retten til livet og legemets integritet.³

En årrække senere – i forbindelse med det lovforberedende arbejde med straffelovens regler om beskyttelse af privatlivets fred – blev beskyttelsen af personligheden i dansk ret på ny omtalt. I betænkning 601/1971 om privatlivets fred anførte Straffelovrådet således, at der i dansk ret gælder en beskyttelse af personligheden og privatlivets fred, der bygger på almindelige retsgrundsætninger og dermed rækker ud over den beskyttelse, som kan støttes på specielle lovregler. Ud over navnebeskyttelsen og beskyttelsen mod visse billedgengivelser henviste Straffelovrådet til, at reglen kan have betydning

3. Se *Udsen*, *De informationsretlige grundsætninger*, 2009, s. 110. Se også betænkning 601/1971 om privatlivets fred, s. 40, hvor der er henvisninger til relevant litteratur.

ved anvendelse af levende personer som forbillede i fiktionslitteratur, film mv. og muligvis også komme på tale i tilfælde, som ikke drejer sig om offentliggørelse, men om gengivelse af billeder og stemmer som underholdning i en privat kreds.⁴

Straffelovrådet gav i den forbindelse udtryk for, at der inden for denne uskrevne rettighedssfære gælder en grundlæggende sondring mellem beskyttelsen af personligheden og beskyttelsen af privatlivets fred:

»De handlinger, der tænkes på i forbindelse med beskyttelse af personligheden, er navnlig anvendelse af en privatpersons navn, billede, stemme, f.eks. i en litterær eller scenisk fremstilling; der kan også være tale om tilfælde, hvor en persons levned eller egenskaber på genkendelig måde anvendes som model. Det er et fællestræk ved disse tilfælde, at sider af en privatperson anvendes af en anden, uden at denne har fået den fornødne tilladelse. Krænkelsen kan siges at bestå i, at egenskaber og træk ved en privatperson, som umiddelbart kan iagttages af den, der kommer i kontakt med den pågældende, gøres til et mere eller mindre offentligt anliggende.

I modsætning hertil kan man tale om beskyttelse af privatlivets fred, når der sættes grænser over for blotlæggelse af forhold, der ikke er umiddelbart tilgængelige for andre, der kommer i forbindelse med den pågældende.«

Som eksempel på områder af privatlivet, der ikke falder ind under straffelovens bestemmelser, men hvor beskyttelsen bygger på en almindelig retsgrundsætning, pegede Straffelovrådet på systematisk indsamling af oplysninger vedrørende en anden, skygning for at få et bestemt forhold oplyst, forfølgelse med henvendelser mv.⁵

Som det fremgår af citatet ovenfor, antog Straffelovrådet ikke, at beskyttelsen af personligheden omfatter retten til livet og legemets integritet – som de ældre teoretikere mente. Disse sider af den personlige integritet beskyttes efter andre regler, herunder navnlig straffelovens bestemmelser om legemsangreb og trusler, som ikke (længere) opfattes som personlighedsretlige efter en nutidig forståelse af dette retsområdes afgrænsning.

Med Straffelovrådets betænkning fik personlighedsbeskyttelsen i dansk ret således en mere tydelig informationsretlig karakter, der primært er rettet mod andres uberettigede anvendelse af information om visse aspekter af en persons karaktertræk, som vedkommende har ret til selv at råde over. For Straffelovrådet hvilede beskyttelsen af personligheden på et grundlæggende samtykkekræverium, der minder om det, som Straffelovrådet foreslog indført vedrørende fotografering af personer på ikke frit tilgængelige steder.

4. Betænkning 601/1971 om privatlivets fred, s. 40 og 42.

5. Betænkning 601/1971 om privatlivets fred, s.40.

2. Personlighedsrettens udvikling i dansk ret

Straffelovrådet foreslog, at strafbarhedskriteriet i STRFL § 264 a skulle være »uden tilladelse«, men det var lovforslagets udtryk »uberettiget«, som blev vedtaget. Som begrundelse for sit forslag anførte Straffelovrådet, at bestemmelsen »er formuleret som et forbud, der generelt rammer tilfælde, hvor der ikke foreligger tilladelse til fotograferingen fra de pågældende personer. [...] Straffelovrådet har ment det rigtigt på denne måde at markere, at det bør være den almindelige regel, at fotografering af personer, der befinder sig på et ikke almindeligt tilgængeligt område, kan rammes gennem straffebestemmelsen.« Se betænkning 601/1971 om privatlivets fred, s. 61.

2.2. Personlighedsret

Første gang begrebet *personlighedsret* blev anvendt i dansk ret var af *Preben Stuer Lauridsen* i *Pressefrihed og personlighedsret* fra 1988. Heri defineres de personlighedsretlige emner som retten til eget billede, eget navn, egen stemme, egne udtalelser, egne intime og private oplevelser, egne hemmeligheder, eget omdømme og eget personlighedsbillede.⁶

Om tanken bag personlighedsretten anførte Stuer Lauridsen, at det enkelte individ fra fødslen er udstyret med en personlighedssfære, som tilhører vedkommende selv, og som andre skal respektere og uden indblanding lade den enkelte udvikle i fred og ro. Især tilkommer det individet selv at afgøre, om han eller hun vil lade andre få del i denne del af sin verden.⁷ Formålet med personlighedsretten er således at skabe et 'alment personlighedsværn', som rækker videre end injurie- og privatlivsværnet. Som eksempel på en situation, hvor personlighedsværnet tager over, nævnte Stuer Lauridsen, at en journalistisk eller skønlitterær omtale af en (kendt) persons tilværelse kan være stærkt krænkende for personen eller vedkommendes nærmeste, uden at fremstillingen dog er injurierende eller bringer private oplysninger frem i strid med straffeloven.⁸ Idéen om et sådant alment personlighedsværn, der tager over, når specifikke lovbestemmelser ikke rækker til at beskytte personligheden, er bærende for udfaldet af bl.a. U 2010.2448 H og en række af EMD's afgørelser i relation til EMRK art. 8.

I 2007 udkom *Personlighedsret*, der indeholder forskellige forfatters belysning af en række personlighedsretlige emner. Fremstillingen indeholder ingen definition af personlighedsretten og bidrager ikke med nyskabende teoretiske overvejelser om personlighedsrettens indhold og rækkevidde som selvstændigt retsområde.⁹ Det er dog heller ikke formålet med bogen, der har til hensigt at dække behovet for et opslagsværk skrevet af praktikere for prak-

6. *Stuer Lauridsen*, *Pressefrihed og personlighedsret*, 1988, s. 13.

7. *Stuer Lauridsen*, a.st., s. 16f.

8. *Stuer Lauridsen*, a.st., s. 17.

9. *Schønning, Eckhardt & Ehlers* (red.), *Personlighedsret*, 2007.

tikere, og som har stor kildeværdi med sine omfattende referencer til både trykt og utrykt retspraksis på udgivelsestidspunktet.¹⁰

2.3. Personlighedsretten som informationsretlig disciplin

I dag betragtes personlighedsretten primært som en informationsretlig disciplin, der beskæftiger sig med de retlige grænser for andres brug af information, som kan henføres til en bestemt person. Informationsbegrebet forstås i denne sammenhæng bredt og omfatter oplysninger, billeder, lyd, organisk materiale og andre former for information, der forbindes med den pågældende person.

At personlighedsretten har udviklet sig i denne retning, skyldes for det første, at den teknologiske udvikling grundlæggende har ændret og forenklet mulighederne for at indsamle, behandle og videreformidle information om enkeltpersoner, og at det enkelte menneskes bestanddele, interesser og vaner i stigende grad er i fokus for forskning, markedsføring og samfundsmæssige informationssystemer. Denne udvikling har aktualiseret et personlighedsretligt beskyttelsesbehov, der formentlig ikke er toppet endnu, og personlighedsretten har derfor i praksis udviklet sig i informationsretlig retning for at kunne adressere dette behov.

For det andet er den teoretiske udvikling på det personlighedsretlige område i dansk ret hovedsagelig sket inden for emner med nær tilknytning til informationsretlige problemstillinger. Ud over Preben Stuer Lauridsens *Pressefrihed og personlighedsret* fra 1988, som er omtalt netop ovenfor, er personlighedsretten således behandlet af Mette Hartlev i *Fortrolighed i sundhedsretten* fra 2005 om de juridiske og etiske rammer for indsamling og anvendelse af patientoplysninger. Heri anfører Hartlev bl.a., at personlighedsretten består af regler, der tager sigte på at regulere adgangen til at anvende andre personers *private oplysninger* uden tilladelse, og regler, som beskytter mod, at private, men også *ikke-private oplysninger* og egenskaber anvendes på en personlighedskrænkende måde.¹¹

Endvidere er personlighedsretten behandlet af Henrik Udsen i *De informationsretlige grundsætninger* fra 2009 om identifikation af retlige fællestræk ved de informationsretlige discipliner. Heri konkluderer Udsen, at litteraturen ikke rummer forsøg på systematisk at identificere de hensyn, der ligger bag de personlighedsretlige regler, men at der tegner sig et billede af en grundlæggende sondring mellem regler, der beskytter privatlivet, og regler der beskytter (øvrige dele af) personligheden.¹²

10. Se forordet til bogen og *Udsens* anmeldelse i U 2007B.326.

11. Se *Hartlev*, *Fortrolighed i sundhedsretten*, 2005, s.155.

12. *Udsen*, *De informationsretlige grundsætninger*, 2009, s. 114.

Den grundlæggende sondring mellem beskyttelsen af personligheden og beskyttelsen af privatlivets fred, som blev introduceret i betænkning 601/1971 om privatlivets fred, er således i det store og hele fastholdt i den juridiske litteratur på det personlighedsretlige område frem til i dag.¹³

2.4. Hensyn bag personlighedsretten

Mens personlighedsretten på den ene side varetager hensynet til beskyttelsen af de ideelle og kommercielle interesser, der for det enkelte individ er knyttet til personligheden, skal personlighedsretten på den anden side tilgodese hensynet til ytrings- og informationsfriheden og behovet for, at offentlige myndigheder, virksomheder, medier, organisationer og private kan udveksle information om enkeltpersoner uden uhensigtsmæssige og unødvendige begrænsninger.

Disse modstående hensyn vil som oftest trække i forskellige retninger, og de skal derfor afvejes over for hinanden for at nå rimelige resultater. Personlighedsretten angår således først og fremmest spørgsmålet om, i hvilket omfang der må offentliggøres information – herunder oplysninger, billeder og lyd – om enkeltindivider uden deres samtykke, og enhver restriktion i adgangen hertil er således i princippet en indskrænkning af ytrings- og informationsfriheden for den, som ønsker at formidle eller modtage information om et andet menneske.

En af personlighedsrettens væsentligste opgaver er derfor at afbalancere disse hensyn over for hinanden. Persondataloven er eksempel på et regelsæt, hvor der fra lovgivers side er foretaget en generel afvejning af disse hensyn, mens straffelovens regler om privatlivets fred er eksempel på et regelsæt, der – gennem strafbarhedskriteriet *uberettiget* – overlader det til domstolene at foretage en afvejning af disse modstående hensyn i hver enkelt sag.

Om de informationsretlige hensyn henvises i øvrigt til kapitel 1, afsnit 4.

3. Retsgrundlaget

Som allerede nævnt, er de personlighedsretlige emner dækket af en lang række forskellige regler og regelsæt, der ikke har nogen umiddelbar sammenhængende karakter, og som ofte adresserer specifikke personlighedsretlige problemstillinger. Nogle af disse regler og regelsæt er behandlet i bogens øvrige

13. Se Udsens analyse i *De informationsretlige grundsætninger*, 2009, s. 111-114, hvor han ud over de her nævnte teoretikere også henviser til *Dübeck*, *Personers rettigheder*, 1997.

kapitler og berøres desuden i relation til de personlighedsretlige typetilfælde, som behandles i afsnit 5-7.

I dette afsnit introduceres de centrale dele af retsgrundlaget for personlighedsretten, herunder navnlig straffelovens regler om beskyttelse af privatliv og ære, persondataloven, markedsføringsloven og almindelige retsgrundsætninger. EMD's praksis om personlighedsret omtales i afsnit 4.

3.1. Straffelovens beskyttelse mod freds- og ærekrænkelser

Straffelovens kap. 27 indeholder regler, som har til formål at yde beskyttelse mod krænkelser af bl.a. privatlivets fred og enkeltpersoners – og til dels juridiske personers – ære og omdømme. Reguleringen af privatlivets fred er senest revideret i 1972, og beskyttelsen bærer derfor præg af at være udformet på et tidspunkt, hvor det ikke var muligt at forudse de udfordringer, som internettet og digitale medier og kommunikationsformer giver for beskyttelsen af privatliv og ære.

Straffelovens beskyttelse mod freds- og ærekrænkelser bygger på grundlæggende hensyn til privatliv og personlighed. Reguleringens personlighedsretlige karakter afspejles bl.a. af, at bestemmelserne som udgangspunkt er undergivet privat påtale, jf. STRFL § 275. Det afhænger af den enkelte persons individuelle grænser, om videregivelse af oplysninger af privat karakter eller en ufordelagtig eller misvisende omtale opleves som en krænkelse af privatliv eller ære, og det bør derfor også være op til den enkelte person selv at afgøre, om eventuelle overtrædelser skal forfølges. Retssager om krænkelser af fred og ære føres derfor enten som private straffesager eller civile sager (med påstand om f.eks. erstatning eller godtgørelse uden straf), med mindre der undtagelsesvis – i alvorlige tilfælde, hvor der foreligger en offentlig interesse – rejses offentlig tiltale.

De væsentligste bestemmelser i personlighedsretlig sammenhæng omtales i det følgende.

3.1.1. Straffelovens § 264 a

Efter STRFL § 264 a er det strafbart at fotografere eller med kikkert eller andre apparater iagttage personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, såfremt fotograferingen eller iagttagelsen er uberettiget.¹⁴ Det er som udgangspunkt ikke strafbart at fotografere eller iagttage personer, som befinder sig i det offentlige rum, heller ikke selvom det sker i det skjulte. § 264 a rammer således kun fotografering og iagttagelse, der er af en så grov karakter, at de kan anses for »uberettigede« i strafferetlig forstand. Det er i over-

14. Se om det generelle retsstridighedskrav 'uberettiget' afsnit 3.1.3.

ensstemmelse med en generel strafferetlig grundsætning om, at forbrydelser kun er strafbare, hvis de kan anses for *retsstridige*. Det er dermed kun mere grove tilfælde af fotografering mv., der falder ind under § 264 a. Herudover kan offentliggørelse af optagelser af personer i private situationer på frit tilgængelige steder også i visse tilfælde stride mod »almindelige retsgrundsætninger« og udløse pligt til betaling af godtgørelse mv.¹⁵

§ 264 a blev indført i 1972 og er ifølge forarbejderne rettet mod skjult fotografering og iagttagelse på steder, hvor mennesker ikke forventer at blive filmet eller iagttaget og derfor ikke er påpasselige med den måde, de opfører og udtaler sig på:

»Udgangspunktet bør være, at befolkningen skal beskyttes over for former for udspionering, som man ikke er indstillet på at tage sig i agt for. Kun i det omfang, der kan påvises overvejende, legitime modhensyn, bør beskyttelsen indsnævres i forhold til det nævnte udgangspunkt.«¹⁶

Bestemmelsen beskytter først og fremmest det private hjem, herunder offentlige og private institutioner, hvor mennesker bor eller opholder sig;¹⁷ men også andre offentlige og private lokaliteter, hvortil der ikke er almindelig fri adgang, er omfattet. Afgrænsningen af det ikke-frit tilgængelige område kan give anledning til tvivl, men det vil normalt være udslagsgivende, om der er almindelig fri adgang til stedet uden eller mod betaling af entré.

Om den nærmere afgrænsning af det ikke-frit tilgængelige område se *Sten Schaumburg-Müller* i U 2006B.229. Se også U 2013.1703 Ø, hvor landsretten fastslog, at politiets tv-overvågning af en ejendom, som var beliggende med en grusbelagt forhave mellem offentlig vej og ejendommen, krævede retskendelse, da der var tale om et ikke-frit tilgængeligt sted.

Selvom loven lægger op til beskyttelse, uanset hvad de pågældende personer foretager sig på det private område, har det i praksis en vis betydning, hvilke begivenheder der fotograferes eller iagttages. Højesteret har således fastslået, at beskyttelsesgraden afhænger af, om fotografering på et ikke frit tilgængeligt område er rettet mod erhvervsmæssige aktiviteter eller private forhold. I U 2010.1859 H, hvor Højesteret anså nogle skjulte optagelser fra et behandlingshjem for retmæssige, betonedes retten således bl.a., at optagelserne vedrørte de optagne personers arbejde på behandlingshjemmet, og i U 2012.2328 H,

15. Jf. U 1986.405 Ø, U 2010.2448 H og EMD's domme i sagerne *von Hannover mod Tyskland nr. 1* (2004) og *nr. 2* (2012). Se nærmere herom i afsnit 5.4.

16. Betænkning 601/1971 privatlivets fred, s. 52.

17. F.eks. U 2010.1859 H (behandlingshjem for alkoholikere) og U 2012.1788 H (plejehjem for ældre).

hvor fokus var rettet mod erhvervsmæssige aktiviteter i hjemmet, betegnede Højesterets flertal krænkelsen som forholdsvis beskeden. I U 2012.1877 H blev krænkelsen derimod anset som grov, da optagelserne viste beboerne på et omsorgscenter i meget intime situationer i deres hjem.¹⁸

3.1.2. *Straffelovens § 264 d*

Straffeloven rammer desuden uberettiget udnyttelse og offentliggørelse af oplysninger, som enten hidrører fra overtrædelser af §§ 263, 264 og 264 a, jf. § 264 c, eller i sig selv videregiver oplysninger af fortrolig, privat eller krænkende karakter, jf. § 152, stk. 1, og § 264 d.

Efter § 264 d er det således strafbart uberettiget at videregive meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bestemmelsen finder anvendelse både på fotos optaget i strid med § 264 a og lovligt optagne fotos, hvor en offentliggørelse er krænkende, og på meddelelser og billeder vedrørende en afdød person.

Bestemmelsens første led beskytter mod videregivelse af meddelelser og billeder vedrørende en persons rent private forhold, herunder ægteskab og samliv, livskriser, sygdom og behandling, seksuel orientering mv. Fra retspraksis kan bl.a. nævnes U 1974.775 (nøgenbillede af dræbt pige), U 1998.1036 V (sygdom) og U 2005.123 Ø (kæresteforhold). I U 1986.405 Ø og U 2010.2448 H fandtes offentliggørelse af billeder af topløse, badende kvinder på offentlig strand ikke strafbar efter § 264 d, men derimod retsstridig efter almindelige grundsætninger.

Andet led tager ifølge forarbejderne sigte på at »ramme udbredelse af billeder taget under sådanne omstændigheder, at det på forhånd er klart, at en offentliggørelse vil virke overordentlig krænkende.«¹⁹ Retspraksis om bestemmelsen i andet led er begrænset, men i U 1969.233 Ø anvendte landsretten den dagældende, tilsvarende bestemmelse i forhold til en prostitueret, der i det skjulte var filmet på åben gade til en dokumentarudsendelse om kriminalitet blandt kvinder, og som kunne genkendes trods sløring, da udsendelsen blev vist.

3.1.3. *Uberettiget*

Fælles for de nævnte bestemmelser er, at en overtrædelse skal bedømmes som »uberettiget« for at være strafbar.

18. Jf. *Borberg* i U 2014B.258.

19. Betænkning 601/1971 om privatlivets fred, s. 62.

Ifølge bemærkningerne til § 264 a, var hensigten med dette strafbarhedskriterium – i stedet for »uden tilladelse« som foreslået af Straffelovrådet – at lade det fremgå af bestemmelsens formulering, at ikke enhver fotografering uden tilladelse bør rammes af straf.²⁰ Der blev altså lagt op til, at optagelse og offentliggørelse af fotos af og meddelelser om personer på ikke-frit tilgængelige steder som udgangspunkt kræver tilladelse, men at der kan forekomme tilfælde, hvor en krænkelse er berettiget, selvom en sådan tilladelse ikke foreligger. Det er også sådan, kriteriet traditionelt er blevet fortolket i retspraksis, jf. eksempelvis U 1989.726 H, hvor Højesteret om straffelovens § 264 d anfører, at videregivelse af meddelelser og billeder vedrørende en andens private forhold mv. »som udgangspunkt kun er berettiget, når der foreligger samtykke fra den pågældende selv.«

Efter at domstolene – hovedsagelig siden EMD's dom i Jersild-sagen i 1994 – er begyndt at inddrage EMRK art. 10 i afgørelsen af sager om privatlivskrænkelser begået af medier, har fortolkningen af kriteriet ændret karakter. I bedømmelsen af, om en objektiv realisering af gerningsindholdet i en eller flere af bestemmelserne anses som berettiget eller uberettiget, inddrages i henhold til EMD's praksis informationshensynet nu som et væsentligt moment. Denne tilgang kommer bl.a. til udtryk i U 1999.1675 H, hvor det er anført: »Afgørende for, om de tiltalte er skyldige i overtrædelse af straffelovens § 264, bliver herefter, om deres adfærd kan karakteriseres som »uberettiget«. De tiltalte kom til stede som journalister og fotografer, og den beskyttelse af ytringsfriheden, som følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 10, der også omfatter friheden til at modtage information, må derfor danne udgangspunkt for bedømmelsen.«

Kravet om »uberettiget« indebærer således, at strafbarheden af en privatlivskrænkelse skal bedømmes på grundlag af en afvejning mellem hensynet til informations- og ytringsfriheden, herunder navnlig om offentliggørelsen har offentlig interesse, og hensynet til beskyttelsen af den fotograferedes bolig og privatliv. Kun hvis hensynet til privatlivsbeskyttelsen efter en konkret vurdering overstiger hensynet til ytrings- og informationsfriheden, anses en krænkelse som uberettiget.²¹

3.1.4. Injurier

Efter STRFL § 267 straffes »den, som krænker en andens ære ved fornærmelige ord eller handlinger eller ved at fremsætte eller udbrede sigtelser for et

20. Folketingstidende 1971-72, Tillæg A, sp. 558.

21. Se eksempelvis U 1994.988 H, U 1999.1675 H og U 2012.2328 H. Se endvidere *Blume* i U 2012B.390 og *Borberg* i U 2014B.258.

forhold, der er egnet til at nedsætte den fornærmede i medborgeres agtelse« med bøde eller fængsel indtil 4 måneder. Straffen kan efter § 268 stige til fængsel i 2 år for bagvaskelse, hvis en sigtelse er fremsat eller udbredt mod bedre vidende, eller gerningsmanden har savnet rimelig grund til at anse den for sand.

STRFL § 267 sonderer mellem ringeagtsytringer og sigtelser. Begrebet ringeagtsytringer omfatter fornærmende ord og handlinger, hvis indhold i uacceptabel grad er hånende, latterliggørende, nedvurderende mv., og som indeholder en subjektiv vurdering uden sandhedsværdi.²² Det er således karakteristisk for ringeagtsytringen, at der ikke kan føres sandhedsbevis for dens rigtighed, idet den udtrykker en personlig holdning eller værdi.

En sigtelse er i modsætning hertil en ytring, som enten kan være sand eller falsk, og som på objektivt grundlag beskylder en person for noget, som er egnet til at nedsætte den pågældendes omdømme og respekt i andre menneskers øjne. Som eksempel kan nævnes en beskyldning om, at den pågældende har begået en strafbar eller moralsk kritisabel handling.

Begreberne ringeagtsytring og sigtelse har imidlertid mistet deres selvstændige betydning for fastlæggelsen af bestemmelsens indhold i takt med, at domstolene har implementeret EMD's praksis i injuriersager. EMD anvender således de lignende, men ikke identiske begreber *value judgement* og *statement of fact*. Mens selv grove og stødende *value judgements* som udgangspunkt anses som lovlige meningstilkendegivelser, medmindre de savner ethvert faktisk belæg, bedømmes *statements of fact* som retsstridige beskyldninger, der kan sanktioneres, medmindre deres rigtighed dokumenteres. Denne sondring har til formål at sikre, at der i overensstemmelse med den konventionsmæssige beskyttelse af ytrings- og informationsfriheden i EMRK art. 10 kan finde en offentlig og politisk debat sted om forhold af samfundsmæssig betydning uden risiko for, at meningstilkendegivelser efterfølgende sanktioneres, og at der samtidig kan skrives ind over for ærekrænkende og skadelige beskyldninger i henhold til national ret.

De menneskeretlige injuriebegreber blev introduceret i dansk ret i U 2003.2044 H, hvor Højesteret frifandt et medlem af Folkebevægelsen mod EU for injurier vedrørende en udtalelse om, at hun meget nødig ville »identificeres med Pia Kjærsgaards racistiske synspunkter.« Højesteret anførte bl.a., at »[U]dtrykket »racistiske synspunkter« har således karakter af Karen Sunds' værdidom (»value judgment«) vedrørende Pia Kjærsgaards og Dansk Folkepartis holdninger. Anvendelsen af udtrykket er sket i en politisk debat om vigtige samfundsmæssige anliggender og har haft tilstrækkeligt grundlag i Pia

22. Jf. *Andreasen* i *Personlighedsret (Schønning m.fl. (red.))*, 2007, s. 28.

Kjærsgaards udtalelser på Dansk Folkepartis årsmøde. På denne baggrund kan Karen Sunds' anvendelse af udtrykket »racistiske synspunkter« efter en helhedsvurdering ikke antages at overskride grænserne for ytringsfriheden.«

3.2. Persondataloven

Persondataloven regulerer adgangen til at behandle oplysninger om fysiske personer ved hjælp af elektronisk databehandling og i manuelle registre. Lovens hovedformål er at beskytte borgernes grundlæggende rettigheder og frihedsrettigheder – især retten til privatlivets fred – i forbindelse med behandling af personoplysninger, og lovens brede definition af behandlings- og personoplysningsbegreberne betyder, at enhver form for behandling af enhver type personoplysning er omfattet af loven. Der henvises til kapitel 6 for en nærmere introduktion til persondataloven.

Personoplysninger udgør et væsentligt element af den identitetsskabende information om en person, som af andre mennesker forbindes med den pågældende, og den beskyttelse mod uberettiget behandling af personoplysninger, som persondataloven yder, er dermed en naturlig bestanddel af personlighedsretten. Selvom persondataretten og personlighedsretten behandles som selvstændige, juridiske discipliner, er der således et vist overlap mellem de to retsområder, og persondataretten udgør en central del af retsgrundlaget for personlighedsretten. Som eksempel herpå kan nævnes *retten til at blive glemt*, som hjemmelsmæssigt er forankret i persondataretten, men som i praksis varetager væsentlige personlighedsretlige hensyn. De personlighedsretlige aspekter af retten til at blive glemt er behandlet i afsnit 7.5.

Samspillet mellem persondataretten og personlighedsretten understreges endvidere af, at grundlæggende rettigheder spiller en stadig større rolle i persondataretten, hvilket EUD's afgørelser i bl.a. Google Spain-sagen (2014) og senest Safe Harbour-sagen (2015) viser.²³ Hertil kommer, at digitaliseringen af formidling, kommunikation og (offentlig) forvaltning i kombination med den massive udveksling af personoplysninger, som finder sted som led heri, har aktualiseret persondatalovens betydning på det personlighedsretlige område og understreget det betydelige beskyttelsesbehov, som de digitale muligheder skaber.

23. Sag C-131/12: Google Spain og Google Inc. mod Agencia Espanola de Proteccion de Datos og Mario Costeja Gonzalez og sag C-362/14: Maximillian Schrems mod Data Protection Commissioner.

3.3. Markedsføringsloven

Efter MFL § 1 skal »erhvervsdrivende omfattet af denne lov [...] udvise god markedsføringskik under hensyntagen til forbrugerne, erhvervsdrivende og almene samfundsinteresser.«

Denne generalklausul yder en vis beskyttelse mod kommerciel anvendelse af personbilleder og anvendes i retspraksis alene eller parallelt med den almindelige retsgrundsætning, der siden U 1965.126 H har været det primære retsgrundlag for retten til eget billede i dansk ret, jf. også afsnit 5.1.

Domstolene har tidligere været tilbageholdende med at citere MFL § 1 i sager om kommercielle krænkelse af retten til eget billede. MFL § 1 har således været påberåbt i mange sådanne sager, hvor domstolene i stedet har henvist til almindelige retsgrundsætninger ved afgørelsen. Se eksempelvis U 1965.126 H (redelig forretningsskik i den dagældende lovgivning), U 1983.630 Ø og U 2008.1947 H. I U 2003.686 SH citeres både almindelige retsgrundsætninger om retten til eget billede og MFL § 1, mens afgørelsen i Sø- og Handelsrettens dom af 21. august 2006 (V-83/04) udelukkende er baseret på MFL § 1. Disse afgørelser er nærmere omtalt i afsnit 5.1. og afsnit 7.1.

3.4. Almindelige retsgrundsætninger

Der har på det personlighedsretlige område udviklet sig en række almindelige retsgrundsætninger, som supplerer de regler og regelsæt, der er nævnt ovenfor.

Det gælder navnlig den almindelige retsgrundsætning om kommerciel anvendelse af personbilleder uden tilladelse, som Højesteret første gang anvendte i U 1965.126 H, og den almindelige retsgrundsætning om anvendelse af billeder af privat karakter, som ikke er omfattet af STRFL §§ 264 a-d, og som kommer til udtryk i U 1986.405 Ø og U 2010.2448 H. Begge disse grundsætninger omtales nærmere i afsnit 5.

Derudover kan en række grundsætninger og principper på det informations- og medieretlige område være af betydning for bedømmelsen af personlighedsretlige problemstillinger. Det gælder bl.a. princippet om, at medierne ikke ifalder ansvar for at referere ytringer, der i sig selv er ulovlige, hvilket navnlig følger af EMD's afgørelse i Jersild-sagen.²⁴ Dette princip kan være relevant, fordi krænkelse af personligheden ofte sker via et massemedie. Princippet gælder kun som led i mediernes formidling af emner af offentlig interesse og omfatter ikke brugergenereret indhold i kommentarfelter eller sociale medier.²⁵

24. *Jersild mod Danmark* (1994).

25. Om mediernes ansvar for ulovlige ytringer i kommentarfelter se *Delfi AS mod Estland* (2015).

Den retskildemæssige værdi af almindelige retsgrundsætninger har været omdiskuteret både i almindelighed og i relation til det informations- og medie-retlige område.²⁶ Det ligger dog fast, at almindelige retsgrundsætninger spiller en afgørende rolle for bedømmelsen af personlighedsretlige problemstillinger i praksis, og at dette retsområde – bl.a. fordi lovgivningen på området ikke er fulgt med den teknologiske og samfundsmæssige udvikling – primært udvikler sig gennem retsanvendelsen i retspraksis.

4. Personlighedsretten i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fastslået, at retten til respekt for privat- og familielivet (EMRK art. 8) omfatter sådanne aspekter af det enkelte individs identitet som navn, billede og personlig integritet.²⁷ Privatlivsbeskyttelsen har således først og fremmest til hensigt at sikre, at ethvert individ kan udvikle sin personlighed i samspil med andre mennesker uden udefrakommende indblanding eller forstyrrelse:

»...; the guarantee afforded by Article 8 of the Convention is primarily intended to ensure the development, without outside interference, of the personality of each individual in his relations with other human beings. There is thus a zone of interaction of a person with others, even in a public context, which may fall within the scope of private life.«²⁸

EMD har endvidere fastslået, at injurier, hadefulde ytringer og tilskyndelse til vold mod en person er en krænkelse af de *personality rights*, som falder ind under beskyttelsen efter EMRK art. 8. Sådanne *unlawful* ytringer er i øvrigt slet ikke omfattet af ytrings- og informationsfriheden i EMRK art. 10 og nyder ikke nogen menneskeretlig beskyttelse. Der skal derfor ikke foretages en afvejning af modstående interesser ved prøvelsen af, om nationale indgreb over for ulovlige ytringer strider mod EMRK art. 10.²⁹

Retten til respekt for privat- og familieliv og retten til beskyttelse af personoplysninger er endvidere beskyttet i EU's Charter om grundlæggende rettigheder fra 2000 art. 7 og 8, mens ytrings- og informationsfriheden er beskyttet i chartrets art. 11.

26. Se *Sandfeld Jakobsen og Schaumburg-Müller*, Medieretten, 2013, s. 56f, og *Udsen*, De informationsretlige grundsætninger, 2009, s. 88f.

27. *von Hannover mod Tyskland nr. 2* (2012), pr. 95.

28. A.st., pr. 95

29. Se f.eks. *Delfi AS mod Estland* (2015).

4.1. Personbilleder

Ifølge praksis fra EMD nyder personbilleder en særlig menneskeretlig beskyttelse, fordi billedet af en person udgør et af hovedelementerne af hans eller hendes personlighed og kan indeholde meget personlig og følsom information om den pågældende:

»Regarding photos, the Court has stated that a person's image constitutes one of the chief attributes of his or her personality, as it reveals the person's unique characteristics and distinguishes the person from his or her peers. The right to the protection of one's image is thus one of the essential components of personal development. It mainly presupposes the individual's right to control the use of that image, including the right to refuse publication thereof [...].«³⁰

EMD har i den forbindelse anført, at selvom ytrings- og informationsfriheden, herunder mediefriheden, omfatter offentliggørelse af personbilleder, er beskyttelsen af andres rettigheder særlig vigtig på dette område, da et billede kan indeholde meget personlig og følsom information.³¹

Det enkelte individ har derfor som udgangspunkt ret til at kontrollere brugen af eget billede og modsætte sig offentliggørelse, og rådigheden over fotografier, hvor den pågældende optræder alene eller sammen med andre, er et centralt element i privatlivsbeskyttelsen.³² EMD har anført, at offentliggørelse af et portrætfoto uden samtykke derfor kan være en alvorlig krænkelse af retten til privat- og familieliv efter EMRK art. 8.

Ved afgørelsen af, om offentliggørelse af et personbillede strider mod EMRK art. 8, lægger EMD ikke i samme grad som i (hidtidig) dansk praksis vægt på, om billedet er taget på et offentligt eller ikke frit tilgængeligt sted. Beskyttelsesgraden afhænger i højere grad af, hvad den pågældende foretager sig på billedet, og dermed af emnet for omtalen af personen eller begivenheden, end hvor den pågældende befandt sig, da billedet blev taget.

I dansk ret har det ellers – især på grund af formuleringen af straffelovens § 264 a om forbud mod fotografering på ikke frit tilgængeligt sted – været antagelsen, at medierne og andre har haft en meget vidtgående adgang til at offentliggøre billeder af (kendte) personer optaget i det offentlige rum. Der er imidlertid ikke grundlag for at opretholde en tommelfingerregel om, at et fotografi lovligt kan offentliggøres, alene fordi den afbildede befandt sig på et offentligt sted. I stedet må der i alle tilfælde foretages en konkret vurde-

30. Citat fra *von Hannover mod Tyskland nr. 2* (2012), pr. 96. Se også pr. 103.

31. *von Hannover mod Tyskland nr. 2* (2012), pr. 103.

32. A.st., pr. 96.

ring af, om offentliggørelse vil være retsstridig, og i denne vurdering må de afvejningskriterier, som EMD har opstillet, inddrages.³³

4.2. Afvejningskriterier opstillet af EMD

Udgangspunktet for afvejningen af de modstående hensyn mellem beskyttelsen af privatliv og personlighed på den ene side og ytrings- og informationsfriheden på den anden side er, at der er tale om ligeværdige rettigheder, som fortjener samme respekt og vægtning.³⁴ EMD lægger vægt på, at de nationale domstole foretager en grundig og detaljeret prøvelse under inddragelse af samtlige relevante omstændigheder, så resultatet afspejler en afbalanceret og velbegrundet afvejning af de modstående hensyn.³⁵

EMD har opstillet fem kriterier, som det er relevant at inddrage, når der skal foretages en konkret hensynsafvejning i tilfælde af sammenstød mellem EMRK art. 8 og 10. Det drejer sig om følgende kriterier: (1) Offentliggørelsens bidrag til en debat af almen interesse, (2) hvor kendt den pågældende person er, og hvad der rapporteres om, (3) den pågældende persons hidtidige opførsel, (4) offentliggørelsens indhold, form og konsekvenser og (5) omstændighederne vedrørende optagelsen af billedet.³⁶

Kriteriet om offentliggørelsens bidrag til en debat af almen interesse er det enkeltstående kriterium af de fem, der har størst betydning ved afvejningen. Det afgørende element i vurderingen heraf er, om der formidles information og idéer om emner af samfundsmæssig relevans – eller af offentlig interesse, som det også ofte siges. EMD har anlagt en rummelig tilgang til relevansbegrebet, hvilket bl.a. afspejles af definitionen i dette citat: »*The definition of what constitutes a subject of general interest will depend on the circumstances of the case. The Court nevertheless considers it useful to point out that it has recognised the existence of such an interest not only where the publication concerned political issues or crimes [...], but also where it concerned sporting issues or performing artists [...].*«³⁷

Det er derimod ikke afgørende, i hvilket omfang offentligheden faktisk interesserer sig for emnet. EMD anlægger i stedet et normativt perspektiv, der tager udgangspunkt i, om offentliggørelsen bidrager med information

33. Se *Borberg, Udsen & Riis*, Mediernes ret til at offentliggøre billeder af offentligt kendte personer efter von Hannover nr. 2, *Juristen* nr. 1 2015, s. 8 ff.

34. *von Hannover nr. 2* (2012), pr. 106.

35. Se f.eks. *von Hannover nr. 2* (2012), pr. 124 og *Lillo-Stenberg mod Norge* (2014), pr. 44.

36. *von Hannover nr. 2* (2012), pr. 108-113.

37. A.st., pr. 109.

om aktuelle samfundsrelevante forhold, som offentligheden i et demokratisk samfund *burde* interessere sig for.³⁸

Information af offentlig interesse kan efter omstændighederne involvere oplysninger og billeder af privat karakter, men lovligheden afhænger især af kriteriet om, hvor kendt den pågældende er. Adgangen til at offentliggøre information af denne karakter vil generelt være større, når det drejer sig om personer med officielle funktioner som politikere og andre, der beklæder offentlige embeder eller forvalter offentlige midler, og rapporteringen har relation til udøvelsen af disse funktioner. Omvendt vil adgangen være mindre, hvis det drejer sig om offentligt kendte personer *uden* officielle pligter eller almindelige mennesker *unknown to the public*.³⁹

Hvis informationen udelukkende angår den afbildede persons private forhold, og offentliggørelsen alene har til formål at tilfredsstille offentlighedens nysgerrighed efter privatlivsdetaljer om den pågældende, anses informationen som udgangspunkt for at være uden offentlig interesse i retlig forstand.⁴⁰

5. Retten til eget billede

Retten til eget billede anvendes som betegnelse for det enkelte individs ret til at råde over sit eget personbillede. På engelsk anvendes betegnelsen *own image*, som i denne sammenhæng forekommer mere rammende end det danske begreb eget billede.

Et personbillede vil i denne sammenhæng sige et værk, som afbilder en person på en genkendelig måde. Tvister om retten til eget billede angår som oftest fotografier, men retten omfatter i princippet også andre former for afbildninger som tegninger, malerier, levende billeder, collager mv.

U 1983.630 handlede bl.a. om en tegning af sangeren Kim Larsen i en reklame. Afgørelsen er nærmere omtalt i afsnit 5.1.3. I U 2013.1704 Ø var spørgsmålet, om anvendelsen af et portrætfoto af en kendt journalist i en kunstnerisk, men stærkt pornografisk collage, krænkede fotografens eneret til at råde over fotografiet. Det gjorde den, og præmisserne efterlader ikke megen tvivl om, at collagen også krænkede journalistens ret til eget billede, selvom dette spørgsmål altså ikke var omfattet af sagen. Om collager se også U 2009.875 Ø.

38. Se *Borberg, Udsen & Thomas Riis*, Mediernes ret til at offentliggøre billeder af offentligt kendte personer efter von Hannover nr. 2, *Juristen* nr. 1 2015, s. 8 ff. (note 21 med henvisninger).

39. *von Hannover nr. 2* (2012), pr. 110.

40. A.st., pr. 110.

Retten til eget billede handler om den *afbildedes* ret til at bestemme, i hvilket omfang, på hvilken måde og til hvilke formål andre må anvende et billede af den pågældende, og må ikke forveksles med de rettigheder, som en fotograf eller anden ophavsmand har til fotografiet eller værket. I relation til retten til eget billede er det uden betydning, hvem der har optaget eller produceret billedet, og retten til eget billede varetager således andre hensyn end den ophavsretlige beskyttelse af et fotografisk eller andet portrætterende værk. Fotografens ret er beskyttet efter de egentlige ophavsrettigheder i OHL § 1, samt den ophavsretsbeslægtede ret i § 70, men fotografen kan efter § 60 ikke udøve sine rettigheder efter ophavsretsloven uden bestillerens samtykke. Bestilleren er ikke nødvendigvis identisk med den afbildede, og § 60 regulerer ikke retten til eget billede.

Retten til eget billede hviler i dansk ret primært på almindelige retsgrundsætninger. Disse retsgrundsætninger er udviklet i retspraksis og har en fælles kerne i Højesterets dom U 1965.126 H, omtalt straks nedenfor, om kommerciel anvendelse af et personbillede uden tilladelse, men deres indhold varierer afhængig af personbilledets karakter og karakteren af anvendelsen af det.⁴¹

MFL § 1 om god markedsføringsskik yder desuden en vis beskyttelse mod kommerciel anvendelse af personbilleder og må antages at have nogenlunde samme anvendelsesområde som retsgrundsætningen om kommerciel anvendelse af personbilleder uden tilladelse.⁴² Uden for markedsføringsloven vil dog falde tilfælde, hvor reklame- eller signalværdien af et personbillede anvendes til andre formål end rent markedsføringsmæssige, og i sådanne tilfælde er det fortsat almindelige retsgrundsætninger, som vil være udslagsgivende for anvendelsens lovlighed.⁴³

Endvidere beskytter straffelovens privatlivsregler i et vist omfang mod optagelse og offentliggørelse af billeder af personer i private situationer. Se herom afsnit 2.4.

Derimod har persondataloven hidtil spillet en meget begrænset rolle for beskyttelsen af retten til eget billede – selvom et personbillede er omfattet af persondataloven som en personhenførbare oplysning.

Der findes så vidt vides ingen retsafgørelser om retten til eget billede, hvor persondataloven er citeret i præmisserne, og Datatilsynets praksis på området ser også ud til at være begrænset. Datatilsynet har dog i en række konkrete sager vurderet lovligheden af offentliggørelse af personbilleder på internettet ud fra interesseafvejningsreglen i lovens § 6, stk. 1, nr. 7,

41. I noterne til både U 1986.405 Ø og U 2010.2448 H henvises til U 1965.126 H.

42. Se f.eks. U 2003.686 SH og Sø- og Handelsrettens dom af 21. august 2006 (V-83/04).

43. Se U 1986.428 Ø og U 2014.867 H (landsrettens dom vedrørende brug af fotografi af forbundsformand i annoncekampagne uden tilladelse).

samt de grundlæggende principper i lovens § 5 om god databehandlingskik, saglighed og proportionalitet. Der henvises til Datatilsynets hjemmeside www.datatilsynet.dk.

I det følgende behandles en række typetilfælde, som angår forskellige kategorier af retten til eget billede.

5.1. Anvendelse af personbilleder til kommercielle formål

Billedet af en kendt person kan have stor værdi i markedsføringsmæssig sammenhæng, og dette kan gælde både billedet af personen som sig selv og som (reference til) den eller det, som personen er kendt i offentligheden for.

Som eksempel på det sidste kan nævnes U 1965.126 H (Buster Larsen med klovnelemaske), U 1974.952 Ø (forlæggeren Sigvaldis særlige fremtoning i fuglelignende kostume) og U 1986.272 SH. I sidstnævnte afgørelse havde en kageproducent i salg fremmende øjemed gjort brug af en mærkat, som viste en rød alpehue og runde briller samt »strithår« og med sentensen »lige på en studs« anført over alpehuen. Disse elementer var umiddelbart associeret med figuren *Mathiesen*, som skuespilleren Per Pallesen på daværende tidspunkt var kendt for i offentligheden, og han blev tilkendt erstatning for uberettiget brug af referencerne til hans figur.

Retten til eget billede i relation til anvendelse af personbilleder til kommercielle formål opstiller et værn mod, at billedets reklame- eller signalværdi kan udnyttes uden først at indhente den afbildedes tilladelse.

5.1.1. Den ledende dom

Den almindelige retsgrundsætning om anvendelse af personbilleder til kommercielle formål uden tilladelse blev første gang bragt i anvendelse i U 1965.126 H, som stadig er den ledende dom på området.

Sagen vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt Philips i en reklamekampagne for et tv-apparat havde været berettiget til at anvende et fotografi af den dengang kendte og folkekære skuespiller Buster Larsen uden hans samtykke.

Fotografiet viste Buster Larsen i skikkelse af en maskeret klovnefigur, som han gennem flere år optrådte med i en række tv-udsendelser med titlen *Cirkus Buster*, og som han var kendt og populær for i offentligheden. Fotografiet udfyldte skærmen på det afbildede tv-apparat i reklamen, som blev markedsført i form af brochurer, annoncer og i et display til vinduesudstillinger hos ca. 80 forhandlere af tv-apparater.

Fotografiet havde Philips købt for 100 kr. hos et pressebureau, som havde optaget det under en prøve med Cirkus Buster, hvor pressefotografer havde adgang til at tage billeder af de medvirkende. Prisen var fastsat under hensyn til, at billedet skulle anvendes til reklameformål.

Buster Larsen havde ikke givet tilladelse til anvendelsen og krævede derfor erstatning for uretmæssig brug af hans billede. For landsretten gjorde Buster Larsen i første række gældende, at Philips' anvendelse af fotografiet var i strid med en række bestemmelser i ophavsretsloven, varemærkeloven og den dagældende konkurrencelov (som markedsføringsloven senere afløste), herunder at brugen krænkede hans ophavsret til den klovnemaske, han var afbildet med, og at anvendelsen stred mod redelig forretningsskik og (efter en analogi) forbuddet mod uberettiget erhvervsmæssig brug af et navn, firma, forretningskendetegn eller lignende, fordi et portræt på samme måde som et navn virker som individualiseringsmiddel for personen. Desuden måtte Philips' benyttelse af billedet til reklameformål – selvom det ikke var ulovligt efter positive lovbestemmelser – *i hvert fald* anses for retsstridig efter almindelige retsgrundsætninger. Landsretten fandt imidlertid ikke anvendelsen af billedet retsstridig, og Buster Larsen ankede dommen til Højesteret.

For Højesteret gjorde Buster Larsen nu principalt gældende, at Philips' anvendelse af billedet var retsstridig ud fra forholdets natur og almindelige retsgrundsætninger, og det gav Højesteret ham medhold i.

Ved afgørelsen af sagen lagde Højesteret således til grund, at Philips' anvendelse af fotografiet var sket for at udnytte den deri liggende reklameværdi. Retten lagde herved navnlig vægt på, at billedet måtte antages at være udvalgt på grund af Cirkus Busters popularitet, samt på den udstrakte anvendelse af billedet i fast tilknytning til reklamering for det pågældende tv-apparat. Herefter udtalte Højesteret:

»Det findes af almindelige retsgrundsætninger at følge, at en sådan anvendelse af en persons billede ikke må finde sted uden den pågældendes tilladelse. Herefter har indstævntes ovennævnte brug af Buster Larsens billede været uberettiget.«

Højesteret tilkendte Buster Larsen en skønsmæssigt fastsat erstatning på 3.000 kr. som påstået og lagde herved vægt på »den økonomiske værdi, der for Buster Larsen var knyttet til anvendelsen af hans billede i reklameøjemed.«

5.1.2. Den almindelige retsgrundsætning

Med dommen blev det således fastslået, at det ikke er tilladt at anvende et personbillede af en offentligt kendt person eller dennes figur for at udnytte billedets reklameværdi uden den afbildedes tilladelse, og at dette princip følger af almindelige retsgrundsætninger uden for anvendelsesområdet af specifikke lovbestemmelser.⁴⁴

44. Se *Udsen*, De informationsretlige grundsætninger, 2009, s. 84 f.

Om rækkevidden af denne grundsætning anførte højesteretsdommer P. Spleth i en kommentar til dommen, at der ikke af afgørelsen kan udledes noget almindeligt om retsstillingen med hensyn til pressens adgang til at offentliggøre billeder af skuespillere eller andre kendte personer, og at der med dommen heller ikke kan siges at være taget stilling til spørgsmålet om lovligheden af i reklameøjemed at anvende et billede af en ukendt person, hvor der ikke kan være tale om at udnytte billedets genkendelsesværdi.⁴⁵ Retsgrundsætningen angår således kun den kommercielle anvendelse af et billede af en person eller dennes figur, som må antages »i vide kredse at blive genkendt«.

Mediernes adgang til at anvende personbilleder af kendte mennesker afhænger især af, om dækningen har offentlig interesse og vedrører det, som personen i offentligheden er kendt for. Se nærmere herom *Borberg, Udsen & Riis*, Mediernes ret til at offentliggøre billeder af offentligt kendte personer efter von Hannover nr. 2, Juristen nr. 1 2015, s. 8 ff. Ugebladspressens brug af personbilleder af kendte varetager ofte kommercielle formål, fordi en god og godt illustreret historie sælger flere blade.

Det kan ikke i sig selv udledes af præmisserne, om Højesteret anvendte en allerede eksisterende grundsætning eller skabte en ny grundsætning med dommen, men det antages i litteraturen, at det første formentlig er tilfældet.⁴⁶ Dette støttes bl.a. af en udtalelse i højesteretsdommer P. Spleths kommentar til dommen, hvorefter de (for landsretten) fremhævede lovbestemmelser snarere fik en illustrerende karakter til støtte for det hævdede, almindelige princip, som Buster Larsen påberåbte sig som principalt anbringende for Højesteret, og på at denne fortolkning må anses som bedst stemmende med Højesterets argumentation i beslægtede sager.⁴⁷

Dommen fastslår endvidere, at den afbildede har krav på en erstatning, hvis der har fundet en sådan uberettiget anvendelse af eget billede sted, og at erstatningen skal udmåles (skønsmæssigt) svarende til den økonomiske værdi, der er knyttet til en sådan brug af fotografiet for den afbildede. Dette ansvar er ikke betinget af culpa, hvilket bl.a. følger af P. Spleths kommentar til dommen:

»Efter dommen er det mest nærliggende at antage, at ansvar ikke kræver culpa, men at den, der ved købet af billedet måtte have fået urigtige oplysninger om anvendelsesmulighederne, eventuelt kan gøre regres mod den, han har købt billedet af, altså et vanhjemmelsansvar.«⁴⁸

45. Jf. U 1965B.226.

46. Se *Evald m.fl.*, Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære, 2004, s. 305 og *Udsen*, De informationsretlige grundsætninger, 2009, s. 84 f.

47. Se ovenfor anførte steder.

48. Se P. Spleths kommentar i U 1965B.226.

5.1.3. *Efterfølgende retspraksis*

Der er efterfølgende afsagt en lang række domme, hvor kommerciel anvendelse af kendte personers billeder uden tilladelse er blevet kendt uberettiget i henhold til retsgrundsætningen i U 1965.126 H – og i nogle tilfælde også MFL § 1.⁴⁹

I U 1983.630 Ø blev der ud over erstatning også tilkendt godtgørelse for tort for uberettiget kommerciel anvendelse af en sangers navn, billede og tekst.

Sagen var den, at der i et brancheblad for radioforhandlere og deres leverandører og medarbejdere var indrykket en annonce for transportable radioapparater, som bl.a. opfordrede forhandlerne til at bruge Kim Larsen og hans særpræg som blikfang for produktet. Annoncen indeholdt hans navn, en tegning af ham og uddrag af en af hans sangtekster.

Kim Larsen krævede erstatning for uberettiget anvendelse af hans navn, portræt og den citerede sangtekst i reklameøjemed. Han påstod sig desuden tilkendt en godtgørelse for tort under henvisning til, at *»han aldrig [har] ladet sig anvende i reklameøjemed af andre, idet han ikke bryder sig om psykologiske reklamer; og har offentligt udtalt, at han ikke vil tjene på reklamer. Det ville skade hans image, om han alligevel figurerede i annoncer og lignende.«*

Retten fandt, at det ved sagens afgørelse måtte lægges til grund, at anvendelsen af Kim Larsens navn, billede og tekst i tydelig forbindelse med de omhandlede produkter var sket for at udnytte den deri liggende reklameværdi. Da Kim Larsen ikke havde givet tilladelse til anvendelsen, måtte den efter almindelige retsgrundsætninger anses for uberettiget, og han blev derfor tilkendt en erstatning for den økonomiske værdi, der var knyttet til anvendelse af hans navn, billede og tekst i reklameøjemed. Erstatningens størrelse på 30.000 kr. blev udmålt under hensyn til *»det ikke ubetydelige beløb, sagsøgeren må antages at have kunnet opnå som vederlag for sit samtykke til reklamemæssig anvendelse, samt oplysningerne om reklamekampagnens karakter, relativt begrænsede omfang og øjeblikkelige standsning efter sagsøgerens protest.«*

Kim Larsen blev desuden tilkendt en godtgørelse for tort under henvisning til karakteren af den retsstridige krænkelse. Herved imødekom landsretten givetvis sangerens krav om compensation for det imagetab, han påstod at have lidt ved at have figureret i en reklamemæssig sammenhæng, som han ellers var kendt for ikke at billige.⁵⁰

49. Se f.eks. U 1974.952 Ø, U 1986.272 SH, U 1986.428 Ø, U 1990.65 H, U 1995.624 H, U 2008.1974 H og U 2014.867 H (Sø- og Handelsrettens dom vedrørende forhold, som ikke blev anket til Højesteret).

50. Se også U 1998.170 Ø og U 1998.740 Ø, som er omtalt i afsnit 2.2.1.

5.2. Presse- og modelfotografier

En anden type personbilleder, som har givet anledning til tvister om retten til eget billede, er presse- og modelfotografier. I denne kategori falder f.eks. portrætbilleder til pressebrug af politikere og andre fremtrædende personer, modelfotos, PR-materiale og sekvenser eller stillbilleder fra film.

Sådanne fotografier er optaget med offentliggørelse for øje – og pressefotos og andet PR-materiale stilles tilmed til rådighed for videreformidling som illustration til omtale, anmeldelse mv. i medierne. Spørgsmålet om retten til eget billede handler for denne type billeders vedkommende derfor som oftest om, at de uden samtykke er blevet anvendt i en anden sammenhæng end tiltænkt eller i videre omfang end oprindeligt aftalt eller forudsat.

Som udgangspunkt kan sådanne fotos videreformidles af andre uden at krænke retten til eget billede, hvis formidlingen sker inden for rammerne af formålet med billedet.⁵¹ Dette udgangspunkt fraviges imidlertid i to situationer:

For det første finder retsgrundsætningen om reklamemæssig udnyttelse også anvendelse for denne type fotos. Det betyder, at hvis billedet er anvendt for at udnytte den deri liggende reklame- eller illustrationsværdi, har den afbildede krav på erstatning svarende til den økonomiske værdi, der er knyttet til en sådan brug af billedet.

For det andet skal den afbildede ikke tåle, at billedet anvendes i en krænkende sammenhæng. I tilfælde af en sådan retsstridig anvendelse af et model- eller pressefoto har den afbildede krav på godtgørelse for tort efter EAL § 26.

Disse to situationer omtales nærmere i det følgende.

5.2.1. Modelfotos mv. anvendt til kommercielle formål

Det er ikke tilladt at udnytte den reklame- eller illustrationsmæssige værdi af et model- eller pressefoto uden den afbildedes tilladelse. Hvis en sådan anvendelse har fundet sted, har den afbildede som udgangspunkt krav på erstatning og i nogle tilfælde også godtgørelse for tort.

Der foreligger en omfattende retspraksis om model- og pressefotos anvendt til kommercielle formål. I det følgende omtales dog kun et udpluk af disse afgørelser.

I 1978 udsendte et svenskejet forlag en plakat med farvefotos af fodboldspilleren Allan Simonsen på det danske marked. Plakaten viste i alt fem billeder af Allan Simonsen, som forlaget havde købt af et dansk pressebureau med henblik på plakاتفremstilling. Forlaget havde ikke været i forbindelse

51. Jf. eksempelvis U 2007.280 SH. Se også *Hagstrøm* i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s. 94 f.

med Allan Simonsen, før man fremstillede og markedsførte plakaten, der blev solgt i 6.179 eksemplarer til en nettoppris af 1,16 kr. pr. stk.

Ved dommen fastslog Østre Landsret, at anvendelsen af pressefotos af Allan Simonsen på plakater krævede hans samtykke. Da dette ikke var indhentet, havde han krav på en erstatning for det økonomiske tab, han havde lidt, og dette blev skønsmæssigt ansat til 5.000 kr.⁵²

I U 1995.624 H var spørgsmålet, om et fire år gammelt og hidtil ikke brugt modelfoto kunne tages i anvendelse uden tilladelse fra modellen, som i mellemtiden var blevet kendt.

Sagen drejede sig om fotomodellen Carina Jensen, som nogle år forinden havde medvirket ved optagelse af et fotografi, som skulle bruges til en husstandsomdelt reklamebrochure for briller. Billedet blev imidlertid ikke taget i anvendelse efter optagelsen, men først da Carina Jensen var blevet landskendt som vært for *Lykkehjulet* – og nu på skilte foran butikkerne som reklame for solbriller, idet billedet var blevet ændret, så modellen nu bar solbriller.

Carina Jensen gjorde under sagen gældende, at fristen for brugen af billedet var udløbet, og at brillefirmaet i strid med retten til eget billede bevidst havde udnyttet og snyltet på hendes reklameværdi som kendt person og burde betale en betydelig erstatning herfor.

Det gav Højesteret hende medhold i. Ved afgørelsen lagde Højesteret vægt på, at billedet blev optaget i sommeren 1987 til brug for en husstandsomdelt reklamebrochure samme år, og at honoraret måtte antages at være fastsat under hensyn til denne anvendelse, og til at billedet som planlagt blev taget i brug kortere tid efter optagelsen. Under disse omstændigheder var Carina Jensen berettiget til erstatning, som blev udmålt under hensyn til, at billedets reklameværdi måtte antages være blevet større i de mellemliggende år.

I en lignende sag blev musikeren Erann Dori tilkendt både erstatning og tortgodtgørelse for uberettiget brug af et billede, som mod vederlag tidligere var taget af ham iført tøj og solbriller af mærket Ball.⁵³ Billedet skulle vises på en storskærm under »Rock Show 93«, hvor hans band skulle spille, men han blev senere opmærksom på, at billedet uden hans tilladelse nu blev anvendt på en plakat i forbindelse med en reklamekampagne for produkter fra Ball.

Sø- og Handelsretten fastslog, at anvendelsen var retsstridig, da der ikke forelå nogen aftale mellem parterne om brug af billedet ud over brugen i forbindelse med »Rock Show 93«, og tilkendte Erann Dori erstatning. Han blev desuden tilkendt en godtgørelse for tort efter EAL § 26, fordi han »ikke er professionel model, der vederlægges som sådan, men virker som kunst-

52. U 1980.945 Ø.

53. U 1998.740 Ø.

ner, der med god grund vil kunne lægge andre end indtjeningsmæssige synspunkter til grund for sin afgørelse om medvirken ved erhvervsvirksomheders reklametiltag.»

Det er heller ikke tilladt at udnytte illustrationsværdien af et presse- eller modelfotografi uden den afbildedes tilladelse. I U 1998.170 Ø havde et dagblad således anvendt et pressefoto af en voldtægtsscene i et teaterstykke som illustration til et læserbrev om erstatning til voldtægtsofre. Fotografiet var udleveret som PR-materiale i forbindelse med en teaterpremiere, og de afbildede skuespillere krævede erstatning for uberettiget brug af billedet.

Landsretten fastslog, at de afbildede skuespillere havde krav på erstatning for brugen af deres billede, idet en sådan anvendelse af et modelfotografis illustrationsværdi i erstatningsmæssig henseende måtte ligestilles med retten til erstatning for reklamemæssig udnyttelse af en persons billede.

Østre Landsret anså også anvendelsen af billedet for at være krænkende for de afbildede og tilkendte dem en godtgørelse for tort. Retten lagde herved vægt på, at anvendelsen af billedet kunne give læsere anledning til at tro, at skuespillerne havde ladet modelfotografiet optage til brug for avisen. Denne omstændighed sammenholdt med det forhold, at der ikke var noget grundlag for at antage, at de havde noget ønske om at optræde på billeder som det omhandlede i nogen anden sammenhæng end en rent kunstnerisk, var således krænkende for skuespillerne. Ved bedømmelsen heraf gav landsretten dem medhold i, at spørgsmålet om genkendelse af dem skulle vurderes i forhold til informerede kredse i den branche, hvor de var beskæftigede.

5.2.2. *Modelfotos mv. anvendt i krænkende sammenhæng*

Modelbilleder må som udgangspunkt ikke anvendes i en anden sammenhæng end oprindeligt tilsigtet uden den afbildedes tilladelse, og dette gælder særligt, når sammenhængen er krænkende for modellen.

Dette var eksempelvis tilfældet i U 1989.981 Ø. Her illustrerede bladet *PS-pige Special* en artikel om skuespilleren Lise Lotte Norup med nogle nøgenbilleder af hende, som 15 år tidligere havde været offentliggjort som foldeudbilleder til Ugens Rapport i spillefilmen i *Rapport-Pigen*. Hun havde hverken medvirket til artiklen, der til dels fremstod som et interview med hende, eller givet samtykke til brugen af de pågældende billeder.

Bladet blev frifundet for overtrædelse af STRFL §§ 264 d og 267, fordi billederne hidrørte fra optagelser, som skuespilleren havde medvirket frivilligt i med henblik på offentliggørelse, og fordi hendes udtalelser i bladet i det væsentlige fremtrådte som og var korrekte citater af udtalelser i andre medier. Under hensyn til bladets karakter, benyttelsen af skuespilleren ved markedsføringen af det omhandlede nummer og billedernes alder forelå der

imidlertid en retsstridig krænkelse af Lise-Lotte Norup, som berettigede hende til en godtgørelse for tort.

Se også U 1989.511 Ø, hvor *Ugens Rapport* anvendte et modelfoto fra et modeshow for eksklusivt undertøj som illustration til et fingeret interview med modellen under overskriften *Køb en stripper*. Retten fastslog, at der var sket en retsstridig krænkelse af modellen, selvom fotografiet indgik i PR-materialet for modeshowet, og tilkendte hende godtgørelse for tort.

I U 2007.280 SH blev skuespilleren Mads Mikkelsens ret til eget billede derimod ikke anset som krænkelse. Han havde medvirket i en film i en rolle som pornomodel, og i forbindelse med omtalen af filmen bragte et ugeblad stillbilleder fra filmen, hvor skuespilleren optrådte i samlejescener. Et af billederne viste et forstørret udsnit af området omkring hans kønsorganer, og omtalen var i det hele taget sensationel med overskrifter og billedtekster som: »Sådan har du aldrig set ham før. PORNOSTJERNE«, »Mads Mikkelsen chokerer« og »Stærke billeder«.

Sø- og Handelsretten lagde ved afgørelsen vægt på, at billederne var optaget med Mads Mikkelsens samtykke. Dette berettiger som udgangspunkt ikke andre til at tage billederne ud af deres rette sammenhæng eller til at offentliggøre dem, men da billederne netop var optaget med henblik på offentliggørelse som en del af en biografilm og senere på video og dvd samt forevisning i tv, fandt retten ikke, at offentliggørelsen af billederne i ugebladet var en krænkelse af Mads Mikkelsens ret til eget billede. Han var derfor ikke berettiget til godtgørelse for tort, og den »*utydelige forstørrelse af det ene billede af området omkring Mads Mikkelsens kønsorganer*« kunne i det foreliggende tilfælde ikke føre til et andet resultat.

Mads Mikkelsen blev heller ikke tilkendt erstatning efter markedsføringsloven, da han ikke fandtes at have lidt et tab som følge af visningen af billederne i ugebladet. Filmselskabet blev derimod tilkendt en erstatning for eksemplarfremsættelsen og offentliggørelsen af stillbillederne fra filmen, som efter antallet af billeder, den antagelige markedsværdi af billederne sammenholdt med deres karakter skønsmæssigt blev fastsat til 75.000 kr.

Det kan også være (ære)krænkende for en kendt person, hvis dennes billede knyttes sammen med billedet af en anden person, der ligner eller fremstilles som den kendte. Det var tilfældet i U 1998.160 Ø:

Her bragte et ugeblad dels på forsiden, dels i en artikel inde i bladet billeder af en kvindelig tv-vært sammen med billeder af en afklædt kvinde, som angaves at være »TV-stjernens dobbeltgænger«. Artiklens tekst var udformet således, at oplysninger og udtalelser fra den afklædte kvinde blandedes med

oplysninger om tv-værten. Ugebladet blev markedsført gennem annoncer i dagspressen med farvegengivelse af ugebladets forside.

Østre Landsret tiltrådte byrettens dom, hvor tv-værten blev tilkendt godtgørelse for tort, fordi anvendelsen af billedet i bladet fandtes at indebære en alvorlig krænkelse af hendes ære.

Landsretten tilkendte hende derudover en erstatning i henhold til MFL § 1, idet brugen af hendes billede var uden nogen journalistisk begrundelse og under hensyn til, at anvendelsen af det måtte anses alene at være begrundet i den markedsføringsmæssige værdi. Tilkendelsen af en selvstændig erstatning for den markedsføringsmæssige værdi af anvendelsen af billedet er udtryk for, at retspraksis har udviklet sig i forhold til U 1989.981 Ø. Her måtte Lise-Lotte Norup nøjes med en godtgørelse for tort, selvom billedet af hende også var anvendt til markedsføringen af det pågældende nummer af PS-pige Special – hvilket også er blevet kritiseret i litteraturen.⁵⁴

5.3. Idolbilleder af sportsudøvere

I samme kategori som model- og pressefotografier findes officielle hold- og pressebilleder, som spillerforeninger eller sportsforbund stiller til rådighed for mediernes dækning af en sportsbegivenhed.

Sådanne fotos kan som udgangspunkt frit anvendes af medierne, når det sker som led i den redaktionelle dækning af den sportsbegivenhed eller det sportshold, som fotografiet vedrører. Anvendes sådanne fotos derimod som blikfang på omslaget eller idolfotos inde i bladet, eller vedlægges de som indstik til at tage ud og gemme, uden at dette indgår i en redaktionel sammenhæng, anses det for at være en kommerciel anvendelse, som berettiger den/de afbildede til erstatning.⁵⁵

Afgrænsningen mellem mediernes anvendelse af personbilleder til redaktionel brug og mediernes anvendelse af personbilleder til rent kommercielle formål kan give anledning til tvivl, bl.a. forbi mediernes virksomhed generelt er af kommerciel karakter med det formål at generere overskud til ejerne. Hvis anvendelsen sker helt uden sammenhæng med mediets redaktionelle indhold, og/eller mediet markedsfører sig med fokus på de pågældende billeder, vil det være en indikation af, at anvendelsen af billedet primært varetager kommercielle interesser.⁵⁶

54. Se bl.a. *Udsen* i U 1997B.261 og *Buhmann* i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s. 81.

55. Se eksempelvis U 2003.686 SH og U 2008.1974 H.

56. Se nærmere herom *Skov Tvermoes* i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s. 119 ff.

I U 2003.686 SH havde Se og Hør i et nummer af bladet over to midtersider uden tilladelse bragt tre billeder af fodboldspilleren Martin Jørgensen iført landsholdsdragt. Under billederne var fodboldspillerens navn printet sammen med bladets logo med teksten »Idolbillede«, men der var ingen redaktionel tekst i forbindelse med billederne. På forsiden af bladet stod, at der var tale om en idolplakat, som kunne tages ud af bladet og hænges op.

Sø- og Handelsretten anså ikke anvendelsen af billederne af Martin Jørgensen for at være et led i Se og Hørs almindelige redaktionelle indhold, hvilket understregedes af, at der var tale om en idolplakat, der kunne tages ud og hænges op. Ugebladet havde derved udnyttet fodboldspillerens navn og billede i en kommerciel sammenhæng i strid med almindelige retsgrundsatninger om retten til eget navn og eget billede og med MFL § 1 om god markedsføringsskik. Det gjorde ingen forskel, at bladet flere gange tidligere havde bragt lignende billeder af fodboldspillere uden at modtage indsigelser, og Martin Jørgensen blev tilkendt en skønsmæssigt fastsat erstatning på 50.000 kr.

U 2008.1974 H drejede det sig også om en idolplakat som indstik til Se og Hør – her efter at det danske kvindelandshold havde vundet europamesterskabet i håndbold i 2002. Se og Hør dækkede begivenheden med en række artikler i bladet, men bragte også et indstik i stort format med et fotografi på den ene side af landsholdet med sejrstrofæet og guldmedaljerne og på den anden af turneringsvinderens målmand Karin Mortensen. Begge billeder var forsynet med en kort tekst og Se og Hørs logo. På forsiden af bladet var der blandt andet et mindre billede af landsholdet og af Karin Mortensen samt teksten »Stort billede af EM-Holdet«.

Højesteret fandt ikke, at plakaten kunne anses som en del af bladets redaktionelle dækning af fejringen af europamesterskabet, men at markedsføringen var en retsstridig kommerciel udnyttelse af de pågældendes ret til eget billede.

5.4. Billeder af offentligt kendte personer i private situationer

STRFL §§ 264 a-d beskytter i et vist omfang offentligt kendte personer mod optagelse og offentliggørelse af billeder af dem i private situationer. STRFL §§ 264 a-d beskytter naturligvis også almindelige mennesker mod privatlivskrænkelser i forbindelse med optagelse og offentliggørelse af fotos. Se eksempelvis U 1969.233 Ø, U 1979.1028 H og U 1989.726 H.

§ 264 a gælder imidlertid kun fotografering af personer, som befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, og § 264 d omfatter alene billeder vedrørende private forhold eller billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Disse begrænsninger betyder, at fotografier optaget i det offentlige rum i situationer, som ikke kan

betegnes som private eller belastende, som udgangspunkt ikke er strafbare efter straffelovens privatlivsregler.

Den omstændighed, at en offentliggørelse af et personbillede af privat karakter ikke er *strafbar*, er imidlertid ikke ensbetydende med, at offentliggørelsen i alle tilfælde er lovlig.

I retspraksis har der således udviklet sig en almindelig retsgrundsætning, som efter omstændighederne berettiger en offentligt kendt person til godtgørelse for tort, hvis offentliggørelsen udgør en *retsstridig* krænkelse. Denne retsgrundsætning yder således en (supplerende) civilretlig beskyttelse mod krænkelse af privatliv og personlighed med hjemmel i EAL § 26 om godtgørelse for tort.

EMD's praksis på privatlivsområdet, herunder navnlig *von Hannover nr. 2* (2012), sætter yderligere grænser for mediernes adgang til at offentliggøre fotografier af offentligt kendte personer. EMD skelner ikke mellem offentlige og ikke-frit tilgængelige steder på samme måde som dansk strafferet, men anlægger i stedet en helhedsvurdering, hvori det bl.a. indgår, om det belyste emne er af offentlig interesse, om personen varetager officielle funktioner, og om medierne har udsat den pågældende for en stressende, systematisk overvågning.

Første gang denne grundsætning blev bragt i anvendelse i dansk ret var i U 1986.405 Ø. Her havde ugebladet Rapport »med eneret« bragt nogle billeder af sangerinden Sanne Salomonsen optaget med teleobjektiv uden hendes viden, mens hun badede topløs ved en offentlig, men øde badestrand efter en koncert. To af billederne viste sangerinden kun iført trusser, og lanceringen var sensationel. På bladets forside stod således med store typer: »SENSATION: SANNE SALOMONSEN NØGEN – SE BILLEDERNE – KUN I RAPPORT«, og annoncer for bladet reklamerede ligeledes med store typer med: »SENSATION – SE SANNE SALOMONSEN BADE TOPLØS – STÆRKE BILLEDER – KUN I RAPPORT«.

Landsretten udtalte generelt, at den almindelige retsregel i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven (nu EAL § 26) måtte antages at »yde beskyttelse overfor offentliggørelse af identificerbare billeder af en persons nøgenbadning fra en øde strand, hvor den pågældende uden at vide det er blevet fotograferet under anvendelse af en teknik, som bevirker at fotograferingen har kunnet ske skjult uanset udvist almindelig agtpågivenhed.« Den omstændighed, at Sanne Salomonsen var offentligt kendt, kunne ikke begrunde, at hun som privatperson skulle nyde en indskrænket beskyttelse.

Landsretten fandt ikke, at en gengivelse af en topløs kvinde i sig selv indebar en fredskrænkelse, men at billederne var bragt i en sammenhæng, som indebar en retsstridig krænkelse af sangerinden. Retten lagde herved afgø-

rende vægt på, at Rapport – et blad, der appellerede til læserens seksuelle interesser – bevidst havde udnyttet de omhandlede billeder på en måde, der var egnet til at bibringe offentligheden det indtryk, at Sanne Salomonsen havde accepteret at fremtræde i en sensationel, afklædt tilstand.

Sanne Salomonsen havde ikke nedlagt påstand om, at offentliggørelsen var strafbar efter STRFL § 264 d, men alene om erstatning og godtgørelse, så sagen blev ikke pådømt som en straffesag. Landsrettens tilkendegivelse om, at *»topløs badning nu må anses for en almindelig foreteelse og en gengivelse af en sådan situation derfor ikke i sig selv indebærer nogen fredskrænkelse«*, må imidlertid opfattes som en indikation af, at billedanvendelsen lå uden for straffelovens område.

Dette er efterfølgende bekræftet i U 2010.2448 H, der angik en lignende sag. Her havde Se og Hør (bl.a.) bragt billeder af tv-værten Andrea Elisabeth Rudolph, der badede på stranden i topløs og gravid tilstand og sås sammen med sin kæreste. Billederne var taget med teleobjektiv uden hendes vidende på en offentlig, men næsten mennesketom strand i nærheden af hendes sommerhus, og de blev vist på forsiden med teksten *»Topløs«* og inde i bladet på siderne 8-11.

Andrea Elisabeth Rudolph nedlagde påstand om både straf for overtrædelse af STRFL § 264 d og godtgørelse for tort, men Højesteret konkluderede, at offentliggørelsen ikke var strafbar. Omtalen i ugebladet videregav således ikke oplysninger om hendes kæresteforhold og graviditetstilstand, som hun ikke selv havde gjort offentligheden bekendt med, og billederne angik en ordinær, dagligdags situation ved stranden om sommeren og var ikke optaget som led i en mere systematisk overvågning af hendes privatliv. Selvom den afbildede situation måtte anses for at henhøre under hendes privatliv, anså Højesteret ikke offentliggørelsen for at være strafbar efter STRFL § 264 d, 1. led. Der var endvidere ikke tale om billeder af Andrea Elisabeth Rudolph under omstændigheder, der åbenbart kunne forlanges unddraget offentligheden, da hun selv havde bragt sig i den situation, som muliggjorde afbildningen, og forholdet var derfor heller ikke omfattet af STRFL § 264 d, 2. led.

Højesteret fandt derimod, at offentliggørelsen udgjorde en retsstridig civilretlig krænkelse af Andrea Elisabeth Rudolph, og henviste herved til, at billederne var optaget uden hendes vidende og samtykke, og at de ingen sammenhæng havde med hendes professionelle virke eller i øvrigt var af samfundsmæssig interesse. Under disse omstændigheder tilkom der Andrea Elisabeth Rudolph en godtgørelse efter EAL § 26, som blev udmålt til 75.000 kr. Optagelsen og offentliggørelsen af billederne udgjorde således i sig selv en retsstridig krænkelse af Andrea Elisabeth Rudolph, og der er dermed sket en udvikling i retspraksis i forhold til U 1986.405 Ø, hvor den retsstridige

krænkelser af sangerinden navnlig var begrundet i den sammenhæng, som billederne var bragt i.

Det har været kritiseret i litteraturen, at der i sådanne sager som oftest tilkendes kompensation i form af tortgodtgørelse og ikke erstatning, selvom det ligger klart, at billederne bringes, fordi interessen om offentligt kendte personer forøger salgspotentialet.⁵⁷ Se og Hør-sagen, som bl.a. drejer sig om uberettiget tilegnelse og anvendelse af oplysninger om kendtes kreditkorttransaktioner, har dannet baggrund for et forslag til folketingsbeslutning om forhøjelse af straf- og kompensationsniveauet for medier, som krænker privatlivets fred.⁵⁸ Forslaget bortfaldt ved nyvalget til Folketinget i juni 2015, men justitsminister Søren Pind har oplyst, at han ønsker at gennemføre de fremsatte forslag.⁵⁹

Selvom U 2010.2448 H er afsagt før EMD's dom i *von Hannover nr. 2*, er den danske dom i realiteten baseret på samme overordnede principper, som EMD har opstillet i sin afgørelse, og retstilstanden er derfor allerede i overensstemmelse med EMD's praksis.

5.5. Personbilleder anvendt til kampagneformål mv.

Det sker ind imellem, at politiske partier, faglige organisationer, medier mv. anvender fotografier af politiske modstandere, politikere eller andre fremtrædende personer i forbindelse med annoncekampagner og lignende.

Som udgangspunkt finder de almindelige grundsætninger om retten til eget billede og MFL § 1 også anvendelse, når et personbillede anvendes til kampagneformål, selvom der ikke er tale om reklame eller markedsføring i traditionel forstand, jf. f.eks. U 1989.1146 SH og U 2014.867 H. I sidstnævnte dom havde en konkurrerende fagforening anvendt et manipuleret billede af 3F's forbundsformand Poul Erik Skov Christensen i annoncer i forbindelse med en hvervekampagne. Hverken markedsføringsloven eller varemærkeloven var overtrådt, men Poul Erik Skov Christensen blev af Sø- og Handelsretten tilkendt erstatning for retsstridig brug af hans billede, og denne del af dommen blev ikke anket til Højesteret.

Der kan dog forekomme situationer, hvor anvendelsen er berettiget uden tilladelse. Det gælder navnlig, hvis de afbildede (og citerede) har deltaget i

57. Se bl.a. *Udsen* i U 1997B.261 og *Buhmann* i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s. 81.

58. Se B 126: Forslag til folketingsbeslutning om skærpe af indsatsen mod medier, der uretmæssigt krænker privatlivets fred eller bringer urigtige historier på www.ft.dk.

59. Berlingske Tidende, den 29. august 2015.

den offentlige debat om det pågældende emne eller selv har givet anledning til et gensvar i kampagneform.

I U 1986.428 Ø havde to fagforeninger som led i en kampagne for 35 timers arbejdsuge indrykket helsidesannoncer med fotografier af fire fremtrædende erhvervsledere og citater fra interviews med dem. Retssagen var en justificationssag til prøvelse af lovligheden af et nedlagt fagedforbud, der forbød de to fagforeninger under nærmere angivne omstændigheder at offentliggøre billeder af erhvervslederne. De fire erhvervsledere gjorde under sagen gældende, at deres billeder var anvendt uden samtykke, og at dette var sket til formål, som måtte sidestilles med reklame, og på en måde, så det så ud, som om de støttede kravet om en 35 timers arbejdsuge.

Landsretten fandt imidlertid, at det ikke i sig selv havde været retsstridigt at offentliggøre de pågældende fotografier i forbindelse med erhvervsledernes citater uden samtykke, idet de selv var trådt frem i den offentlige debat med synspunkter og udtalelser om tilsvarende emner som i annoncerne. Derimod skulle de ikke tåle, at annoncerne var udformet på en måde, som gav indtryk af, at erhvervslederne – i strid med virkeligheden – støttede fagforeningernes fagpolitiske krav: *»Under disse omstændigheder findes de sagsøgte offentliggørelse af fotografierne af sagsøgerne at have været retsstridig, hvorfor sagsøgerne var berettiget til at lade nedlægge fagedforbud mod de sagsøgte fortsatte offentliggørelse af fotografierne på den nævnte måde. Hensyn til ytringsfriheden ses ikke at tale herimod.«*

U 1991.842 H viser, at der er et vist personlighedsretligt spillerum for at svare igen på angreb, og at angrebets grovhed og karakter er afgørende for omfanget af dette spillerum. Dette gælder imidlertid kun gensvarets integritetskrænkende karakter og ikke retten til eget billede.⁶⁰

I denne sag havde Ekstra Bladets tidligere chefredaktør Victor Andreasen stævnet dagbladet Det Fri Aktuelt, fordi det havde anvendt et billede af ham på plakat med følgende tekst: *»Victor Andreasen, fhv. chefredaktør, i Ekstra Bladet 15. februar 1987: »Det er uhørt, at ejeren finder sig i at blive afsløret i sit eget blad«. Teksten hidrørte fra en artikel i Ekstra Bladet i februar 1987, hvor Victor Andreasen kom med et hårdt angreb på Det Fri Aktuelt og bladets nye chefredaktører, og plakaten var i efteråret 1987 ophængt på S-togsstationer i hovedstadsområdet og togstationer i provinsen i 260 eksemplarer.*

Ved Sø- og Handelsretten blev Victor Andreasen tilkendt 10.000 kr. i erstatning og et tilsvarende beløb i godtgørelse for tort for uberettiget og krænkende brug af hans billede, men da han syntes, at godtgørelsen var for lav, ankede han denne del af sagen til Højesteret.

60. Se U 2014.867 H omtalt i note 80.

Det skulle han dog ikke have gjort, for Højesteret (dissens) fandt ikke, at han var berettiget til tortgodtgørelse: »Under hensyn til, at plakaten med appellants billede og det gengivne citat har sit udspring i og til dels kan opfattes som et gensvar på appellants stærkt fornærmende artikel i Ekstra Bladet den 14. februar 1987 mod Det Fri Aktuelt og bladets nye chefredaktører, findes der ikke ved indstævntes brug af plakaten at være tilføjet appellanten en krænkelse af en sådan grovhed, at han har krav på godtgørelse for tort.«

Situationen er ikke helt den samme, men i U 2003.2044 H tillagde Højesteret det også afgørende betydning for bedømmelsen af ytringen om »Pia Kjærsgaards racistiske synspunkter«, at de måtte ses i lyset af Pia Kjærsgaards udtalelser på Dansk Folkepartis årsmøde, hvor hun ifølge Højesteret var kommet med et »skarpt og unuanceret angreb på herboende indvandrere, specielt muslimske.«

Den afbildede skal desuden ikke tåle, at hans eller hendes billede anvendes i en krænkende sammenhæng. Som eksempel herpå kan henvises til U 1989.1146 SH, hvor Sø- og Handelsretten afviste, at en annonce overskred grænserne for beskyttelsen af skibsreder Per Henriksens privatliv og omdømme, men fandt, at han blev afbildet i en for ham krænkende sammenhæng.

Retspraksis om politiske kampagner er begrænset, da der blandt politiske modstandere i Danmark ikke er tradition for at påberåbe sig retten til eget billede, når f.eks. pressefotos og andre portrætter anvendes – ofte i manipuleret form – i politiske annoncer og kampagner.⁶¹ Som eksempel kan dog nævnes FED 1999.705 V. Her havde en valgliste opstillet til et menighedsrådsvalg brugt et fotografi af præsten i deres valgmateriale, der bl.a. refererede til stridigheder mellem præsten og menighedsrådet, som havde givet anledning til en del presseomtale. Landsretten fandt ikke, at anvendelsen stred mod retten til eget billede, bl.a. fordi billedet tidligere havde været offentliggjort med præstens samtykke og ikke var anvendt på en måde i valgmaterialet, der berettigede hende til godtgørelse.

De ophavsretlige regler skal i alle tilfælde overholdes, og fotografen skal derfor altid give tilladelse til brug af presse- eller portrætfotografier til kampagneformål. Se f.eks. U 2015.1505 Ø om Liberal Alliances brug af et pressefoto af Lars Løkke Rasmussen i tre helsides annoncer. Fotografens ophavsret var krænket, og han blev tilkendt vederlag og godtgørelse for uberettiget brug af billedet. Desuden blev Liberal Alliance idømt en bøde for groft uagtsom overtrædelse af ophavsretsloven.

6. Retten til eget navn

Retten til eget navn anvendes som betegnelse for de rettigheder, der beskytter det enkelte individ og i et vist omfang også juridiske personer mod, at deres navn uden tilladelse anvendes af andre med henblik på at profitere af den værdi, som navnet er bærer af. Der er tale om en personlighedsretlig beskyttelse, og det er derfor den uberettigede brug af den reklame- eller signalværdi, der kan være knyttet til en *bestemt persons navn* snarere end til et produkt eller en virksomhed, som er i fokus for denne beskyttelse.

Der er dermed tale om en anden form for beskyttelse af brugen af et personnavn end den, som navneloven varetager, og navneloven er derfor som oftest ikke relevant for bedømmelsen af sager, som drejer sig om retten til eget navn i personlighedsretlig forstand.

Navneloven indeholder reglerne om personnavne, dvs. fornavne, mellemnavne og efternavne, herunder reglerne for navnebeskyttelse og navneændring. NL bygger på et princip om, at en persons navn i første række er et privat anliggende og kun i anden række er et spørgsmål, som samfundet bør regulere. Derfor er lovens udgangspunkt, at den enkelte selv bør have ret til at bestemme sit navn, medmindre der er stærke grunde til at hindre den pågældende heri. Stærke grunde kan f.eks. være hensynet til slægtsfølelsen hos andre, der bærer samme efternavn eller mellemnavn.

Efter NL § 27 kan den, som kan godtgøre, at en anden uberettiget benytter vedkommendes navn eller et navn, der har en sådan lighed hermed, at forveksling let kan ske, ved dom få den anden tilpligtet at ophøre med brugen af navnet. Ifølge forarbejderne til denne bestemmelse omfatter uberettiget navnebrug både anvendelse af et navn som efternavn, mellemnavn og kunstnernavn mv.

Der er endvidere tale om et andet regelsæt end det, der findes i den varemærkeretlige beskyttelse af virksomheders eller produkters navne og i MFL § 18, der forbyder erhvervsdrivende at benytte forretningskendetegn og lign., som ikke tilkommer dem, eller benytte egne kendetegn på en måde, der er egnet til at fremkalde forveksling med andres.

Den personlighedsretlige beskyttelse af retten til eget navn hviler primært på almindelige retsgrundsætninger med rod i samme principper som dem, der ligger til grund for retten til eget billede, og dermed også i et vist omfang på MFL § 1, for så vidt angår kommerciel anvendelse af et personnavn.

6.1. Anvendelse af personnavne til kommercielle formål

På samme måde som personbilleder kan et navn, som tilhører eller associeres med en kendt person, være af stor markedsføringsmæssig værdi. Som udgangspunkt kan anvendelsen af et sådant navn til kommercielle formål

derfor ikke ske uden den pågældendes tilladelse, og uberettiget brug berettiger vedkommende til erstatning og efter omstændighederne også godtgørelse for tort.⁶²

I U 1998.1435 Ø havde Dansk Tipstjeneste brugt orkesternavnet *Bamses Venner* som synonym for eller reference til fodboldklubben AGF i to annoncer for at spille på AGF-kampe på Oddset. I den ene af annoncerne var det bl.a. anført, at »OM LIDT SPILLER BAMSES VENNER LIVE PÅ ÅRHUS STADION«. Det var almindelig kendt, at Flemming Bamse Jørgensen var tilhænger af AGF, men hverken han eller orkestret havde givet tilladelse til brugen af navnet.

Østre Landsret konkluderede, at navnet *Bamses Venner* var brugt som blikfang for annoncen og dermed med henblik på at fremme Tipstjenestens omsætning. Da *Bamses Venners* virksomhed ikke havde haft en sådan tilknytning til sportsbegivenheden, at der havde været saglig sammenhæng mellem anvendelsen af navnet og ønsket om at fremme omsætningen, var den skete anvendelse uden samtykke uretmæssig, og orkestret havde krav på erstatning herfor.

Retten til eget navn kan også påberåbes af virksomheder, der har en sådan tilknytning til et bestemt personnavn, at der foreligger en personlighedsretlig interesse. Det er U 1990.65 H et eksempel på.

Her havde en bank i en avisannonce refereret til skibsreder A.P. Møller og brugt et fotografi af hans barndomshjem med underteksten »Stautz Allé 1, Dragør. Herfra hans verden gik i 1876« sammen med bankens adresse og logo. Rederiet A.P. Møller A/S og firmaet A.P. Møller gjorde indsigelser mod brugen af A.P. Møllers navn, og sagen endte ved domstolene.

Banken vandt sagen ved Sø- og Handelsretten, men i Højesteret fik rederiet og firmaet A.P. Møller medhold i, at de havde en sådan tilknytning til personen A.P. Møller, at de ud fra almindelige retsgrundsætninger og principperne for god markedsføringsskik og god bankskik havde krav på, at hans navn ikke uden deres samtykke blev anvendt til reklamemæssige formål.

62. Se f.eks. U 1983.630 Ø omtalt i afsnit 2.1.3 om anvendelsen af sangeren Kim Larsens navn, billede og tekst i en reklame. Se endvidere Sø- og Handelsrettens dom af 21. august 2006 (SH2006.V 83/04) om brug af sejleren Paul Elvstrøms navn mv., som er nærmere omtalt i afsnit 4.

6.2. Anvendelse af personnavn i anden annoncemæssig sammenhæng

Hvis anvendelsen af et personnavn sker på en saglig og relevant måde, som ikke er mere vidtgående end formålet tilsiger, kan den imidlertid være lovlig uden samtykke selv i annonceringsmæssig sammenhæng.

U 1988.989 H drejede sig således om brugen af fodboldspilleren Preben Elkjær's navn i en annonce for møbelkæden Ilva (dengang *Ilva Møbler & Tæpper A/S*). Sagen var den, at Ilva samme dag (den 13. juni 1986) som Danmarks VM-fodboldkamp mod Vesttyskland om aftenen ville blive direkte tv-transmitteret fra Mexico, havde indrykket en annonce i BT og Ekstra Bladet, hvor der på en afbildet fjernsynsskærm med store bogstaver stod »Laudrup, Elkjær og Co. lukker Ilva i aften kl. 19.00« og med mindre bogstaver: »Normalt har Ilva åbent til kl. 20.00 på fredage, men i dag gør vi en undtagelse. Vi lukker kl. 19.00, så alle kan nå hjem til VM-kampen«. Annoncen indeholdt også Ilvas logo, navn, adresse og telefonnummer.

Preben Elkjær gjorde gældende, at anvendelsen af hans navn var retsstridig og berettigede ham til erstatning, godtgørelse eller honorar, men Højesteret stadfæstede Sø- og Handelsrettens dom om, at den skete benyttelse af Preben Elkjær's navn som en af spillerne på landsholdet hverken var i strid med almindelige retsgrundsætninger eller markedsføringsloven.

Retten fandt således, at annoncen – som kun var indrykket én gang – havde et sagligt budskab og ikke med rimelighed kunne give forbrugere indtryk af, at han havde givet samtykke til annonceringen eller anbefalede møbelhusets produkter. Trods den lidt tvetydige formulering havde annoncen ikke været egnet til at påvirke efterspørgslen og var derfor ikke i strid med god markedsføringsetik. Der var desuden ikke grundlag for at fastslå, at anvendelse af fodboldspillerens navn var sket som led i salg fremmende virksomhed eller i øvrigt for at udnytte den reklameværdi, der er knyttet til navnet. Det kunne derfor heller ikke af almindelige retsgrundsætninger udledes, at brugen af navnet var retsstridig, og Ilva blev i det hele frifundet.⁶³

I U 2015.2936 Ø afviste landsretten, at anvendelsen af navne på landsholdsspillere i *online managerspil* udbudt i forbindelse med EM og OL i håndbold i 2012 uden samtykke eller betaling af vederlag til spillerne var i strid med retten til navn. Online managerspil er en type internetspil, hvor deltagerne fungerer som manager for et fiktivt eller virkeligt sportshold sammensat af interaktive figurer af virkelige sportsudøvere med henblik på at opnå de bedste sportsresultater. I de i sagen omhandlede spil blev deltagerne

63. Se endvidere U 1989.1146 SH.

efter nogle detaljerede regler tildelt point i forhold til, hvorledes de valgte håndboldspillere klarede sig i de pågældende turneringer.

Håndboldspillerne, hvis navne blev anvendt på figurer i spillene, gjorde under sagen bl.a. gældende, at spiludbyderen uden særskilt tilladelse havde anvendt deres navne og kendetegn i et kommercielt spil, herunder som led i opbygningen af en kundedatabase, og at deres ret til eget navn og egne kendetegn derved var krænket. Heroverfor gjorde spiludbyderen gældende, at spillene ikke ville kunne fungere uden brugen af spillernes navne, og at denne brug kun havde fundet sted i forbindelse med de omhandlede sportsbevægelser og ikke som led i reklame eller anden markedsføring af spillene.

Landsretten lagde til grund, at spillene var baseret på at forudsige, hvordan de valgte håndboldspillere klarede sig i de virkelige kampe, som spillene angik, og at anvendelsen af de deltagende håndboldspilleres rigtige navne var en nødvendig og naturlig del af spillene. Spiludbyderen var derfor som udgangspunkt berettiget til at anvende navnene på de deltagende danske håndboldspillere uden disses samtykke og betaling af vederlag herfor. Da der ikke i forbindelse med markedsføringen eller afviklingen af de omhandlede spil var sket et reklamemæssigt misbrug eller en illoyal anvendelse af en eller flere af de deltagende danske håndboldspillere, blev spiludbyderen frifundet.

Dommen er derved udtryk for, at anvendelsen af et personnavn i anden annoncemæssig sammenhæng end reklame uden samtykke som udgangspunkt er lovlig, hvis den sker på en saglig og relevant måde, som ikke er mere vidtgående end formålet tilsiger. Dette gælder også, selvom anvendelsen sker til et formål, som i sig selv er kommercielt (et spil), når anvendelsen ikke er sket som led i reklame eller markedsføring af spillet.

7. Retten til egen historie

Beskyttelsen af retten til egen historie varetager navnlig hensynet til det enkelte individs ret til vælge sit eget personlighedsbillede i offentligheden, herunder til selv at træffe afgørelse om anvendelse af referencer til personlige bedrifter og egen legende i kommerciel sammenhæng. Retten til egen historie handler ikke kun om beskyttelsen af den sammenhængende fortælling om et menneskes liv, men også om de enkeltstående (person)oplysninger, der tilsammen kan fortælle historien om den pågældende. Dette aspekt behandles i afsnit 7.5 om retten til at blive glemte.

Der findes enkelte lovbestemmelser, som kan siges at varetage hensyn til retten til egen historie, herunder straffelovens regler om privatlivets fred og ærekrænkelser, retsplejelovens regler om begrænsning af offentlig omtale

af straffesager, offentlighedslovens regler om undtagelse af straffesager og oplysninger om enkeltpersoners private forhold fra retten til aktindsigt, og persondataloven, der sætter grænser for behandlingen af personoplysninger.

Derudover antages retten til egen historie i et vist omfang at være beskyttet af almindelige retsgrundsætninger af personlighedsretlig karakter, men retspraksis på området er begrænset. Der er imidlertid ikke tvivl om, at digitaliseringen af kommunikation og nyhedsformidling og mulighederne for at dele information på sociale medier har aktualiseret retten til egen historie i en grad, som gør det forventeligt, at der vil komme flere retsafgørelser på området de kommende år.

Uden for området af kommerciel anvendelse af den personlige historie spiller hensynet til ytringsfriheden en væsentlig rolle. Der er som udgangspunkt vide rammer for at inddrage og lade sig inspirere af en anden persons historie inden for kunstneriske genrer som skønlitteratur og spillefilm, så længe de almindelige regler om privatliv, ære mv. respekteres.⁶⁴

7.1. Kommerciel anvendelse af en persons bedrifter og historie

Ligesom der ikke må finde en kommerciel udnyttelse af en kendt persons billede og navn sted uden samtykke, kan der heller ikke i markedsføringsmæssig sammenhæng profiteres af en kendt persons bedrifter eller historie uden vedkommendes tilladelse.

Dette følger bl.a. af Sø- og Handelsrettens dom af 21. august 2006 (SH2006.V 83/04) om sejleren Paul Elvstrøm. Her havde tøjfirmaet RedGreen udsendt et 120 sider langt katalog med sin efterårs- og vinterkollektion 2002, som imellem billederne af tøjet bragte forskellige artikler om emner med tilknytning til det maritime, herunder en artikel på over fire sider om Paul Elvstrøm under overskriften »Den gamle mand og saltvandet«. Artiklen gennemgik Paul Elvstrøms karriere og var illustreret med et helsides portræt i sort/hvid af sejleren og billeder af ham til søs i rød/hvide farver. Den omtalte også nogle forretningsmæssige nedture, som Paul Elvstrøm havde været ude for, og beskrev, hvordan den da 74-årige Paul Elvstrøm nu levede sit liv. Kataloget var trykt i 42.350 eksemplarer på dansk, engelsk og tysk og blev distribueret af RedGreens butikker og forhandlere i Europa.

Sø- og Handelsretten konkluderede, at markedsføringen af kollektionen fra RedGreen bevidst var bygget op med det nautiske og Paul Elvstrøm som omdrejningspunkt, og at RedGreen i kataloget anvendte Paul Elvstrøms navn, billede og historie med henblik på at understøtte markedsføringen af RedGreens brand og produkter og således i RedGreens rent kommercielle

64. Se Lambert i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s.175.

egeninteresse. Herved havde RedGreen i strid med god markedsføringsetik søgt at fremme salget af sine produkter ved uden samtykke at snylte på Paul Elvstrøms gode navn og rygte, og han blev tilkendt en erstatning for den skete krænkelse på 100.000 kr.⁶⁵

7.2. Kunstneriske værker

Beskyttelsen af den kunstneriske ytringsfrihed giver fiktive fremstillinger, spillefilm og andre kunstneriske værker vide rammer for at inddrage eller referere til bestemte personer, som mere eller mindre åbenlyst kan identificeres.⁶⁶

Retspraksis er begrænset, men U 2011.3021 Ø er et eksempel. Sagen drejede sig om, hvorvidt forfatteren Das Beckwerk (pseudonym for forfatter, skuespiller mv. Claus Beck-Nielsen, der under sagen var sagsøgt under navnet Helge Bille Nielsen) uberettiget havde anvendt og offentliggjort oplysninger af privat karakter om sin tidligere samarbejdspartner Thomas Skade-Rasmussen i romanen *Suverænen* fra 2008.

Landsretten lagde til grund, at romanen var et fiktivt værk, og at hensynet til den kunstneriske ytringsfrihed vejede klart tungere end hensynet til Thomas Skade-Rasmussens privatlivsbeskyttelse.

Særligt vedrørende retten til navn, billede og egen historie lagde landsretten vægt på, at de stridende parter havde arbejdet sammen gennem flere år og efter gensidig overenskomst offentliggjort tekster og billeder fra deres rejser mv. På den baggrund fandt landsretten, at Thomas Skade-Rasmussen havde givet samtykke til, at hans navn, billeder og parternes fælles oplevelser kunne anvendes kunstnerisk af Helge Bille Nielsen.

Selvom landsretten således lader et samtykkesynspunkt være afgørende for sagens udfald, kan dommen ikke tages som udtryk for, at offentliggørelse af en anden persons historie som udgangspunkt kun er berettiget med denne persons samtykke. Der er tale om en *allerede fordi*-præmis, og dommen siger ikke noget om, hvordan retsstillingen ville have været, hvis der ikke havde foreligget et samtykke i sagen.

Dommen er behandlet af *Teilmann-Lock & Rosenmeier* i *Suverænen* og subjektet, Kritik nr. 201, oktober 2011, s.124 ff. I 2014 vandt den amerikanske skuespiller Scarlett Johansson en sag ved de franske domstole, hvor forfatteren til et skønlitterært værk, hvori ho-

65. Se også U 1990.65 H (A.P. Møller).

66. Se om grænserne for kunstnerisk (ytrings)frihed bl.a. U 2009.875 Ø (kunstneren Bjørn Nørgaards brug af fotos af Den lille havfrue i collage krænkede ikke ophavsretten til statuen) og U 2013.1704 Ø (kunstneren Hornsleths brug af portrætfoto af journalist i pornografisk collage krænkede fotografens ophavsret). Se endvidere *Lambert* i *Personlighedsret (Schønning m.fl. (red.))*, 2007, s. 178 f.

vedpersonen var sygeligt optaget af Scarlett Johansson, blev dømt til at betale erstatning til skuespilleren for uberettiget brug af hendes person. Det er langt fra sikkert, at sagen ville have fået samme udfald i Danmark, hvor den kunstneriske ytringsfrihed som nævnt giver vide rammer for at inddrage virkelige personer i kunstneriske værker.

7.3. Dokumentariske værker

Det enkelte menneske kan som udgangspunkt ikke modsætte sig, at andre publicerer dokumentariske værker om vedkommendes livshistorie eller be-drifter, men skal på den anden side ikke tåle, at sådanne værker uberettiget videregiver oplysninger af privat karakter eller indeholder oplysninger, der krænker vedkommendes ære eller omdømme uden faktisk belæg.

Biografier, faglitterære værker og dokumentarfilm skal således generelt holde sig inden for rammerne af de regelsæt, der beskytter personlige rettigheder, herunder navnlig lovgivningens almindelige regler om privatliv, ære og beskyttelse af personoplysninger. For værker af denne type vil det normalt være udslagsgivende for den personlighedsretlige bedømmelse, om det belyste emne er af offentlig interesse, og at fremstillingen ikke er unødigt kræn-kende eller udstillende. I *Editions Plon mod Frankrig* (2004) udtalte EMD om præsident Mitterands tidligere privatlæges udgivelse af en bog, der indeholdt helbredsoplysninger om den da nyligt afdøde præsident, at »*the more time that elapsed, the more the public interest in discussion of the history of President Mitterrand's two terms of office prevailed over the requirements of protecting the President's rights with regard to medical confidentiality.*«⁶⁷

Den ledende dom i dansk ret er fortsat U 1989.726 H. Sagen drejede sig om, hvorvidt Ekstra Bladet i forbindelse med en artikelserie om psykiatriske hospitalspatienters forhold kunne bringe billeder af patienter på det psykiatriske hospital »Nordvang« samt offentliggøre navne på patienter i artikelse-rien. Sagen var en justificationssag til prøvelse af lovligheden af et nedlagt fagedforbud, der forbød Ekstra Bladet at bringe billeder af og offentliggøre navne på patienter indlagt på Nordvang.

Højesteret fandt ikke, at der forelå gyldige samtykker fra de to patienter, som sagen drejede sig om, og at Ekstra Bladets offentliggørelse af billeder og navne af denne grund var retmæssig.

Omtalen og fotogengivelsen var imidlertid sket som led i en saglig repor-tage af betydelig nyheds- og informationsværdi og tilrettelagt i samarbejde med overlæger og plejepersonale fra Nordvang, og under hensyn hertil og den indvilgelse, der trods alt forelå fra de to patienter, indebar artikelse-rien ikke en sådan krænkelse af de to, at det havde været berettiget at nedlægge forbud.

67. Pr. 53.

Højesteret fandt således, at hensynet til informationsfriheden i den konkrete sag opvejede hensynet til personlighedsbeskyttelsen, og at dette især skyldtes artiklens saglighed, emnets offentlige interesse og samarbejdet med de involverede parter. Af højesteretsdommer Jacques Hermanns kommentar til dommen i U 1990B.32 fremgår, at Højesteret derudover tillagde det betydning, at artikelserien og de involveredes indsats måtte ses som en hjælp til de vanskeligt stillede patienter, hvis forhold på det pågældende tidspunkt som følge af hospitalets ressourcemæssige vanskeligheder var helt uacceptable.

For så vidt angår fotografier, må det antages, at retten til eget billede ikke forhindrer anvendelse af personbilleder i faglitterære værker, herunder i leksika og andre opslagsværker, såfremt billedet bruges loyalt til relevante illustrative formål.⁶⁸

Det samme gælder den loyale anvendelse af et fotografi, som fortæller en personlig historie, hvilket U 2007.868 SH er udtryk for. Sagen drejede sig om anvendelsen af et foto på omslaget af bogen *Efter drabet* fra 2001 om stikkerlikvideringer under 2. verdenskrig. Fotografiet fra 1944 viser en mand set bagfra liggende livløs hen over et bord efter at være blevet skudt gennem hovedet og var af Frihedsmuseet udlånt til brug for omslaget. Billedet blev desuden vist i en dokumentarfilm om emnet, som blev sendt på DR2 i 2004. Efterkommerne af den afbildede person opfattede det som krænkende at få fortalt familiens historie på denne måde i offentligheden og ønskede bl.a. salget af bogen standset.

Sø- og Handelsretten frifandt både forlaget og DR og henviste herved til, at fotografiet var anvendt relevant og loyalt i forhold til emnet, som både i bogen og dokumentaren blev fremstillet på en saglig og nuanceret måde. Retten lagde endvidere vægt på, at personen på billedet ikke kunne genkendes, og at der knytter sig en åbenbar almeninteresse til anvendelsen af fotografiet som dokumentationsmateriale. Heller ikke markedsføringsretlige hensyn kunne føre til at anse anvendelsen af fotografiet som retsstridig.

Dommen anvender en klassisk afvejning mellem hensynet til ytrings- og informationsfriheden og hensynet til beskyttelsen af privatlivets fred og personligheden og benytter samme lovlighedstest som U 1989.729 H.

7.4. Blandede genrer

Det er ofte blandede genrer, som giver juridiske udfordringer med hensyn til retten til egen historie, fordi det kan være tvivlsomt, om det er de retlige rammer for kunstneriske eller dokumentariske værker, som bør finde anvendelse.

68. Se Juul & Solskov i Personlighedsret (*Schønning m.fl.* (red.)), 2007, s. 52.

Det gælder f.eks. *autofiktion*, der genremæssigt placerer sig mellem selvbiografien og romanen, og som, uanset hvor tæt den faktisk ligger op ad virkeligheden, hævder at være fiktiv. Autofiktion defineres ofte som *fiktions-sættelse af privatlivet*.⁶⁹ Som eksempler på autofiktive værker i nyere litteratur kan nævnes den norske forfatter *Karl Ove Knausgårds* Min Kamp (2009-2011), der af forlaget betegnes som en *selvbiografisk romanserie*, og den dansk-svenske forfatter *Daniel Denciks* bog Anden person ental (2014).

Der er ikke tvivl om, at en forfatter er berettiget til at fortælle sin egen historie, hvad enten dette sker i selvbiografisk eller skønlitterær form, men det kan give anledning til personlighedsretlige overvejelser, i hvilket omfang andre mennesker skal tåle at blive inddraget i en fortælling, der gengiver forfatterens oplevelse af virkelige begivenheder. Der foreligger ikke retsafgørelser, som besvarer dette spørgsmål, men hensynet til den kunstneriske ytringsfrihed vil formentlig være tungtvejende.

Inden for filmens verden kendes tilsvarende genrehybrider fra film af instruktører, der som *auteurs* sætter deres eget, personlige præg på filmen ved at fortælle en historie med udgangspunkt i eget liv og egne erfaringer.

Som eksempel på en dansk instruktør, der er kendt for sine personlige film, kan nævnes *Nils Malmros*. Hans seneste film Sorg og Glæde (2013) handler om forløbet op til og efter, at instruktørens hustru i 1984 tog livet af deres datter i en psykose. Det er en spillefilm, men den er baseret på virkelige begivenheder, skildrer de oprindeligt involverede personer og viser de locations, hvor begivenhederne fandt sted. Den tidligere Malmros-skuespiller Line Arlien-Søborg tog efterfølgende afstand fra filmens portrættering af hende (i skikkelse af figuren Iben), som hun mente var krænkende og manipulerende.⁷⁰ Kritikken førte til en debat mellem Line Arlien-Søborg og Nils Malmros i Filmmagasinet Ekko, men ikke til nogen sag.

En anden blandet genre er *faktion*, der er en fremstillingsform, som benytter en blanding af virkelighed og digtning med elementer fra både sagprosa og skønlitteratur. Genren er ofte benyttet i historiske romaner, der baserer sig på virkelige begivenheder, men opdigtede begivenhedsforløb, og i fortællinger af journalistisk karakter.

Et eksempel er den norske journalist og forfatter *Åsne Seierstads* bog Boghandleren i Kabul (2002), hvori hun skildrer livet hos en boghandlerfamilie i Kabul.

Fremstillingen af boghandlerens familie gav anledning til en retssag om privatlivskrænkelse, hvor Seierstad først blev dømt ved Oslo Tingrett til at

69. Om denne genre se *Haarder*, Performativ biografisme, 2014.

70. Se Filmmagasinet EKKO #65 | juli-august 2014, s. 80 ff.

betale 120.000 kr. i erstatning til boghandlerens hustru. Dommen slog fast, at Seierstad overordnet havde været i sin gode ret til at skildre familien som sket, men at grænserne for privatlivets fred var krænket i tre passager i bogen, hvor retten skønnede, at Seierstad baserede sine udtalelser på gætterier. Året efter blev Seierstad imidlertid frifundet ved lagmannsretten, som bl.a. lagde vægt på, at »boken har meget høy litterær verdi og den er et resultat av godt journalistisk arbeid«, og at »boken inneholder ikke sladder. Den videreformidler ut fra et aktverdige motiv hva familien selv har fortalt og hva Seierstad selv har opplevd.«⁷¹

Endvidere kan *singler* være svære at definere genre-mæssigt – og dermed også juridisk. En single er en journalistisk fortælling, som er længere end en artikel, men kortere end en bog, og som udkommer i digitalt format. I sin formidling af et journalistisk emne trækker singlen ofte på forfatterens personlige oplevelse af et andet menneske eller en begivenhed og kan derved lægge sig mellem forskellige genrer.

Kontroversen i foråret 2015 mellem forlaget Zetland og realitystjernen Gustav illustrerer vanskeligheden med at genrebestemme singler. Mens Zetland hævdede, at der var tale om journalistik, og at Gustav var kilde i journalistisk forstand, gjorde Gustav gældende, at hans privatliv blev krænket af forfatterens personlige (subjektive) beskrivelse af Gustav og miljøet omkring ham, og at han i øvrigt havde krav på honorar for at optræde i singlen.

Pressenævnet har i anden sammenhæng afgjort, at zetland.dk som medie opfylder kravene i medieansvarsloven for at kunne tilmelde sig Pressenævnet, men at dette ikke umiddelbart gælder for den enkelte single, idet »der her alene ses at være én forfatter til hver single, ligesom hver single har sit emne« (sag nr. 13-70-00476).

7.5. Retten til at blive glemt

Retten til at blive glemt bruges som betegnelse for adgangen til efter forløbet af en vis tid at få slettet, afindekseret eller anonymiseret oplysninger på internettet, som kan henføres til en bestemt person.

Retten til at blive glemt udspringer af persondataretten og er derfor først og fremmest et persondataretligt begreb, men retten til at blive glemt kan også ses som en personlighedsretlig beskyttelse af retten til egen historie på internettet. Retten til at blive glemt er således bl.a. baseret på en idé om, at det enkelte individ har ret til en vis rådighed over, hvilke oplysninger om vedkommende der skal være alment tilgængelige på internettet, og at der derfor må være en vis adgang til få oplysninger, som personen ikke bryder sig om, slettet – i hvert fald, når en vis tid er forløbet efter den eller de begivenheder, der gav anledning til omtale på internettet.

71. Borgating Lagmannsretts dom af 13. december 2011.

Retten til at blive glemt er ikke selvstændigt reguleret (men bliver det i den nye persondataforordning omtalt i kapitel 6 ovenfor), men hensynet til retten til at blive glemt er afspejlet i en række forskellige regler.

Dette gælder navnlig PDL § 37, som gennemfører PDD art. 12 i dansk ret. Efter denne bestemmelse skal den dataansvarlige berigtige, slette eller blokere oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende eller på lignende måde er behandlet i strid med lov eller bestemmelser udstedt i medfør af lov, hvis en registreret person anmoder om det. Det fremgår af forarbejderne, at der stilles krav om en vis retlig interesse, idet en anmodning om berigtigelse, sletning eller blokering skal komme fra den registrerede eller dennes fuldmægtig og angå oplysninger om den registrerede selv.⁷² Efter PDL § 5, stk. 5, må indsamlede oplysninger endvidere ikke opbevares på en måde, der giver mulighed for at identificere den registrerede i et længere tidsrum end det, som er nødvendigt af hensyn til de formål, hvortil oplysningerne behandles.

Efter MIL § 9 skal der efter anmodning fra den omtalte foretages sletning, rettelser eller ajourføring i offentligt tilgængelige informationsdatabaser, når 1) informationerne er urigtige eller vildledende, 2) en tidligere omtalt retsafgørelse eller administrativ afgørelse er blevet ændret eller 3) strafforfølgning i en tidligere omtalt sag opgives, eller når der i en sådan sag sker frifindelse. Bestemmelsen gælder bl.a. for netaviser og andre hjemmesider, som udbydes af et massemedie, og varetager ifølge motiverne udtrykkeligt retten til at blive glemt.⁷³

Det følger i øvrigt af MIL § 8, stk. 3, at informationer om enkeltpersoners rent private forhold, herunder oplysninger om race, religion og hudfarve, om politiske, foreningsmæssige, seksuelle og strafbare forhold samt oplysninger om helbredsforhold, væsentlige sociale problemer og misbrug af nydelsesmidler og lignende, ikke må opbevares i en offentligt tilgængeligt informationsdatabase længere end 3 år, efter at forløbet af den begivenhed, der har givet anledning til optagelsen i databasen, fandt sted, eller, hvis et sådant tidspunkt ikke kan fastsættes, 3 år efter at informationerne er optaget i databasen. Denne bestemmelse indeholder således en pligt for udbyderen af databasen til *af egen drift* at fjerne de pågældende oplysninger fra databasen, men der ikke noget, som tyder på, at reglen overholdes i praksis.

I 2013 blev de vejledende regler for god presseskik endvidere suppleret med en ny bestemmelse i pkt. B8, hvorefter tilgængeligheden af tidligere offentliggjorte, følsomme eller private oplysninger i digitale medier efter anmodning fra den omtalte kan forhindres i det omfang, det er muligt og skøn-

72. Folketingstidende 1999-2000, Tillæg A, s. 4091.

73. Se betænkning 1233/1992 om pressens informationsregistre, s. 51.

nes rimeligt. Pressenævnets praksis er indtil videre restriktiv, da ingen klagere endnu har fået medhold i at have krav på at få afindeksret oplysninger på digitale medier omfattet af medieansvarsloven.

7.5.1. Google Spain-dommen

Med Google Spain-dommen fra 2014 indfortolkede EUD en forholdsvis vidtgående ret til at blive glemt i PDD art. 12, litra b, og art 14, stk. 1, litra a.⁷⁴

Sagen angik en spansk statsborger, der klagede til det spanske datatilsyn over, at internetbrugere ved en Google-søgning på hans navn fik vist et link til to sider i en spansk avis fra 1998. Siderne indeholdt en annonce, der nævnte hans navn vedrørende en tvangsauktion over fast ejendom i forbindelse med en beslaglæggelse på grund af gæld til den sociale sikringsordning.

Klageren ønskede, at avisen blev pålagt enten at fjerne eller ændre disse sider, så at hans personoplysninger ikke længere fremgik, og at Google Spain eller Google Inc. blev pålagt at fjerne eller skjule hans personoplysninger, så de ikke længere indgik i søgeresultaterne og ikke længere fremgik af linket til avisen. Som begrundelse anførte han, at den beslaglæggelse, som han havde været genstand for, havde været afgjort i flere år, og at det ikke havde nogen aktuel relevans at nævne den.

Det spanske datatilsyn afviste klagen vedrørende avisen, fordi offentliggørelsen af de omhandlede oplysninger var retligt begrundet efter spansk lovgivning. Offentliggørelsen skete således efter ordre fra Arbejds- og Socialministeriet og havde til formål at gøre mest mulig reklame for auktionen med henblik på at opnå flest mulige tilbud. Datatilsynet gav ham derimod medhold for så vidt angik Google Spain og Google Inc. Datatilsynet fandt således, at søgemaskineudbydere har pligt til at fjerne oplysninger, som krænker den grundlæggende ret til beskyttelse af oplysninger og personers værdighed, og at denne forpligtelse kan påhvile en søgemaskineudbyder, selvom tilgængeligheden af oplysningerne på den webside, hvor de fremgår, er lovlig.

Denne afgørelse indbragte Google Spain og Google Inc. for den kompetente spanske domstol, som forelagde sagen for EUD til præjudiciel afgørelse af fortolkningen af bl.a. PDD art. 12, litra b, og art. 14, stk. 1, litra a. Som led heri skulle domstolen bl.a. tage stilling til rækkevidden af slettepligten i PDD art. 12, litra b, og søgemaskineudbyderes selvstændige ansvar for overholdelse af persondatadirektivets regler.

74. Sag C-131/12: Google Spain og Google Inc. mod Agencia Espanola de Proteccion de Datos og Mario Costeja Gonzalez.

7.5.1.1. *Slettepligten i PDD art. 12, litra b)*

Ifølge PDD art. 12, litra b, skal medlemsstaterne sikre »enhver registreret ret til hos den registeransvarlige at få oplysninger, som ikke er blevet behandlet i overensstemmelse med dette direktiv, berigtiget, slettet eller blokeret, navnlig hvis de er ufuldstændige eller urigtige.«

EUD fastslog, at denne bestemmelse skal fortolkes i lyset af de lovlighedsbetingelser, som direktivet *som helhed* pålægger behandlingen af personoplysninger, og at kriterierne »*ufuldstændige eller urigtige*« kun skal forstås som ikke-udtømmende eksempler på en behandling, der er uforenelig med direktivet. Der er således ikke kun ukorrekte personoplysninger, der kan kræves slettet, men også oplysninger, som er utilstrækkelige, irrelevante, forældede eller omfatter mere eller opbevares længere end nødvendigt.⁷⁵

Selv en behandling af korrekte oplysninger, der oprindeligt var lovlig, kan med tiden blive uforenelig med direktivet, hvis oplysningerne ikke længere er nødvendige af hensyn til formålet med behandlingen af oplysningerne. Det er således tilstrækkeligt, at oplysningerne ikke længere er relevante henset til den tid, der er gået, og det er ikke et krav, at oplysningerne er skadelige for den pågældende.⁷⁶

Domstolen bemærkede i den forbindelse, at disse rettigheder efter art. 12 i princippet går forud ikke blot for søgemaskineudbyderens økonomiske interesse, men også for offentlighedens interesse i at finde nævnte oplysning ved en søgning på denne persons navn. Kun hvis det af særlige grunde – såsom den rolle, som personen spiller i det offentlige liv – fremgår, at indgrebet i personens grundlæggende rettigheder er begrundet i offentlighedens vægtige interesse i at have adgang til de pågældende oplysninger, kan hensynet til informationsfriheden opveje hensynet til persondatubeskyttelsen.

7.5.1.2. *Søgemaskineudbyderes ansvar*

Domstolen fastslog, at en søgemaskineudbyder har et selvstændigt ansvar for at overholde de rettigheder, der følger af bestemmelserne i persondata-direktivet, selvom søgemaskinen udelukkende indekserer oplysninger, som i forvejen er offentliggjort af andre på internettet. Faktisk er en søgemaskines systematisering af oplysninger i langt højere grad egnet til at påvirke de grundlæggende rettigheder til privatlivets fred og beskyttelse af personoplysninger end websideudgiveres aktiviteter, der 'blot' består i at lægge enkeltstående oplysninger ud på en internetside.

75. Sag C-131/12: Google Spain og Google Inc. mod Agencia Espanola de Proteccion de Datos og Mario Costeja Gonzalez, pr. 92.

76. A.st., pr. 93 og 96.

Søgemaskinerne spiller således en afgørende rolle for den globale formidling af personoplysninger, idet de gør oplysningerne tilgængelige for enhver internetbruger, der foretager en søgning på den berørte persons navn, herunder internetbrugere, der ikke ellers ville have fundet den webside, hvor oplysningerne er offentliggjort. Denne systematisering og sammenlægning af oplysninger genererer med resultatlisten en struktureret oversigt over de oplysninger om personen, der kan findes på internettet, som gør det muligt at fastlægge en mere eller mindre detaljeret profil af den berørte person.⁷⁷ EUD udtalte i den forbindelse bl.a., at »*virksomheden af indgrebet i nævnte rettigheder for den berørte person forstærkes endvidere som følge af den vigtige rolle, som internettet og søgemaskinerne har i det moderne samfund, hvilket giver oplysningerne på en sådan resultatliste en allestedsnærværende karakter.*«

En søgemaskine er derfor forpligtet til fra den resultatliste, der vises efter en søgning på en persons navn, at fjerne link til websider, der er offentliggjort af tredjemand og indeholder oplysninger om denne person, som ikke er blevet behandlet i overensstemmelse med direktivet. Denne forpligtelse omfatter som nævnt ikke kun ufuldstændige eller ukorrekte personoplysninger, men også oplysninger, som er utilstrækkelige, irrelevante, forældede eller omfatter mere eller opbevares længere end nødvendigt.

Dette gælder uafhængig af, om navnet og disse oplysninger forudgående eller samtidig – frivilligt eller på befaling af en af disse myndigheder – fjernes fra den webside, hvor de er blevet offentliggjort.⁷⁸ At der ikke nødvendigvis er parallelitet mellem søgemaskinens og websideudbyderens forpligtelser skyldes dels hensynet til en effektiv persondatabeskyttelse, dels at websideudbydere kan være undtaget fra persondatadirektivets krav, f.eks. fordi behandlingen af personoplysninger udelukkende foretages i journalistisk øjemed eller i henhold til et lovkrav.

7.5.1.3. Retten til at blive glemt

Retten til at blive glemt må efter Google Spain-dommen defineres som en ret til at få slettet links i en søgemaskines resultatliste, som indebærer en behandling af personoplysninger i strid med persondatadirektivet. Denne ret er ikke betinget af, at oplysningerne er ukorrekte eller skadelige – det er således tilstrækkeligt, at oplysningerne ikke længere er relevante.

Retten til at blive glemt går forud for søgemaskineudbyderens økonomiske interesser og offentlighedens interesse i at have adgang til de pågældende op-

77. A.st., pr. 80.

78. A.st., pr. 82.

lysninger, men kan efter omstændighederne vige for offentlighedens interesse i oplysningen, f.eks. alt efter hvilken rolle personen har i det offentlige liv.

Der påhviler søgemaskineudbydere et selvstændigt ansvar for at sikre overholdelse af persondatadirektivet, og dette ansvar gælder uafhængigt af, om offentliggørelsen og tilgængeligheden af oplysningerne på de underliggende hjemmesider er lovlig. Det sidste kan f.eks. være tilfældet, hvis der er tale om personoplysninger, som behandles i henhold til et lovkrav eller i journalistisk øjemed undtaget fra persondatadirektivets anvendelsesområde.

Ved bedømmelsen af en søgemaskineudbyders ansvar må det tages i betragtning, at søgemaskinens systematisering af information i særlig grad er egnet til at påvirke grundlæggende rettigheder, når der søges på et personnavn. Resultatlisten giver således en struktureret oversigt over de oplysninger, der findes om personen på internettet, og som gør det muligt at fastlægge en mere eller mindre detaljeret profil af den berørte person. Herved ændrer de enkeltstående oplysninger, som er tilgængelige på forskellige og indbyrdes uafhængige hjemmesider, karakter til et sammenhængende billede af personen, og denne behandling af oplysninger kan kollidere med personlighedsbeskyttelsen, som er persondatarettens hovedformål.⁷⁹

79. Dommens konsekvenser for informationsfriheden er behandlet af *Borberg* i Festskrift til Sten Schaumburg-Müller (*Clausen m.fl.* (red.), 2016).